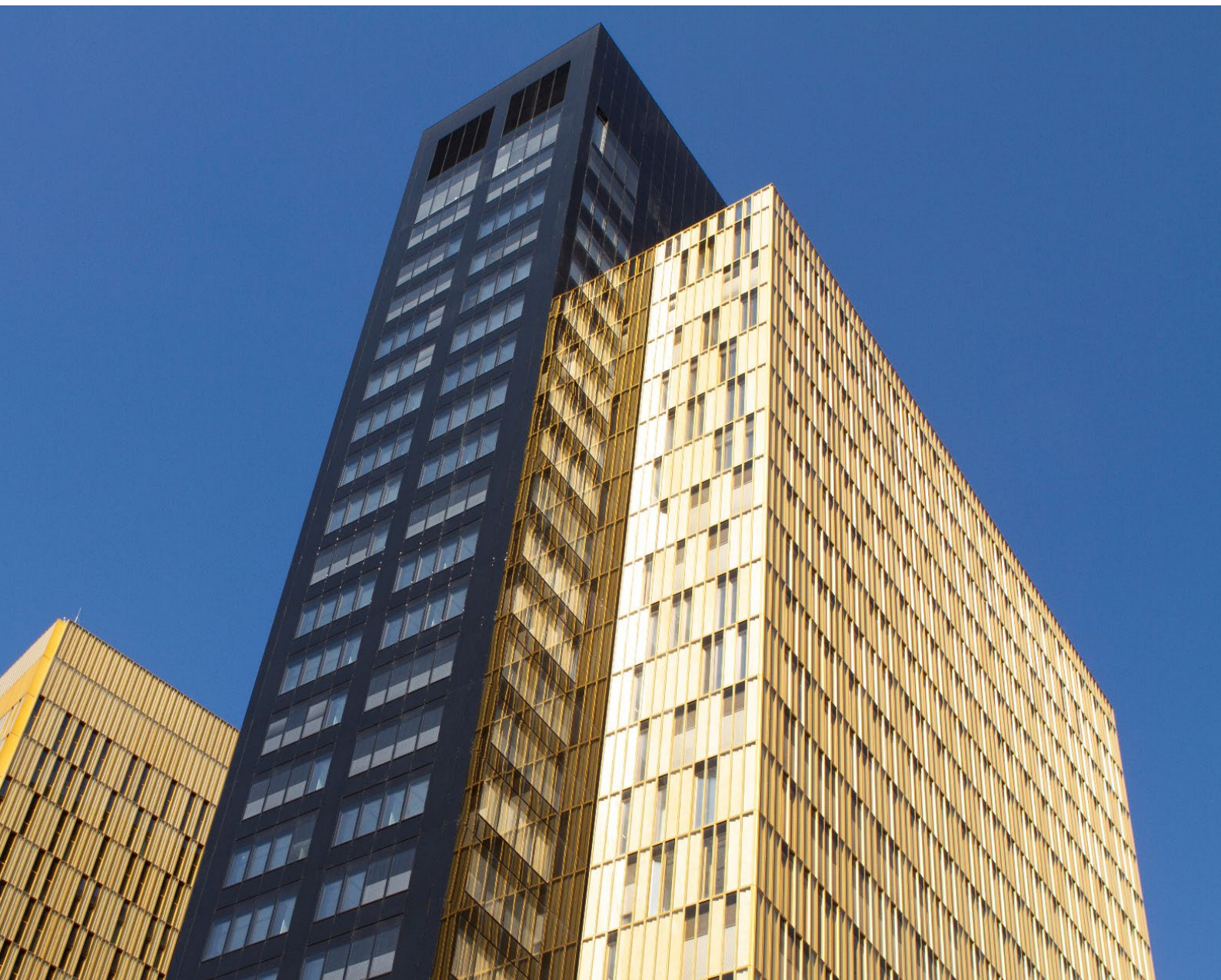

Aiheenmukainen muistio

Kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta nostetut
vahingonkorvauskanteet direktiivin 2014/104/EU
järjestelmässä (private enforcement)

Sisällys

JOHDANTO	4
LUETTELO VIITATUISTA SÄÄDÖKSISTÄ.....	6
I. DIREKTIIVIN 2014/104 SOVELTAMISALA	7
1. Aineellinen soveltamisala	7
2. Ajallinen soveltamisala.....	13
2.1. Direktiivin aineelliset säännökset.....	13
2.1.1. Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa.....	13
2.1.2. Säännökset, joissa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomista koskeva olettaja, jota ei voida kumota.....	17
2.1.3. Säännökset, joissa esitetään kumottavissa oleva olettaja, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa.....	18
2.2. Direktiivin muut kuin aineelliset säännökset.....	19
2.2.1. Säännökset, joilla kansallisille tuomioistuimille annetaan mahdollisuus määrätä esittämään todisteita.....	19
2.2.2. Vahingon määrittämistä sääntelevät säännökset.....	23
2.3. Direktiivin säännösten, joissa vahvistetaan olemassa oleva oikeuskäytäntö, ajallinen soveltaminen.....	24
II. VAHINGON KORVAAMISESTA VASTUUSSA OLEVAT KARTELLIT	25
III. TODISTEIDEN ESITTÄMINEN KANSALLISISSA MENETTELYISSÄ.....	29
1. Vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien todisteiden esittämistä koskeva määräys	29
2. Todisteiden esittämistä koskeva määräys komissiossa vireillä olevan menettelyn yhteydessä.....	31
3. Määräyksen antamista koskevan vaatimuksen esittäjän velvollisuus kyetä osoittamaan vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavaksi.....	34
4. Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä koskevat rajoitukset; leniency-lausunnot ja sovintoehdotukset	37
IV. VAHINGON ARVIOIMINEN	38
V. VANHENTUMISAIKOJA KOSKEVA JÄRJESTELMÄ	40
VI. VAHINGON KORVAAMISTA KOSKEVAN OIKEUDEN KÄYTTÄMISEEN KANSALLISISSA TUOMIOISTUIMISSA LIITTYVÄT TARKEMMAT SÄÄNNÖT – VASTAAVUUS- JA TEHOKKUUSPERIAATTEIDEN NOUDATTAMINEN	47

Johdanto

SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan ja etenkin niissä määrättyjen kieltojen täyden tehokkuuden takaamiseksi Euroopan yhteisöjen tuomioistuin vahvisti kahdessa vuosina 2001¹ ja 2006² antamassaan tuomiossa, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kyseisten määräysten rikkomisen johdosta, voi vaatia ja saada täyden korvauksen kyseisestä vahingosta. Tämän vahingonkorvausoikeuden perustavia edellytyksiä on täsmennetty ja tarkennettu unionin tuomioistuimen myöhemmässä oikeuskäytännössä.

Koska kansalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia käsittelemään unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon johdosta esitettyjä korvausvaatimuksia, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen nojalla vahvistettava kyseisiin vaatimuksiin liittyvät tarkemmat säännöt. Kun otetaan kuitenkin huomioon, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaate rajoittavat mainittua itsemääräämisoikeutta, unionin tuomioistuin on myös vahvistanut vähimmäisvaatimukset tältä osin.

Tukeutumalla mainittuun unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön direktiivissä 2014/104³ vahvistetaan yhtäältä oikeus saada täysi korvaus unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneista vahingoista ja ulotetaan toisaalta kyseinen oikeus kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisiin silloin, kun kansallista kilpailuoikeutta sovelletaan asetuksen N:o 1/2003⁴ 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Menettelylliseltä kannalta direktiivissä 2014/104 säädetään tietyistä säännöistä, joilla pyritään yhdenmukaistamaan vahingon korvaamista koskevan oikeuden käyttämiseen kansallisissa tuomioistuimissa liittyviä tarkempia sääntöjä. Useilla kyseisen direktiivin säännöksillä pyritään lisäksi sovittamaan yhteen kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuneen vahingon korvaamista koskevat kanteet (private enforcement) ja se, että Euroopan komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset panevat kyseiset säännöt täytäntöön (public enforcement).

Direktiivi 2014/104 sisältää lopuksi säännökset, joissa säädetään kyseisen direktiivin artiklojen ajallisesta soveltamisesta.

Tässä muistiossa esitetään direktiivin 2014/104 säännösten tulkintaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ja esitellään lisäksi tuomiot Skanska Industrial Solutions

¹ Tuomio 20.9.2001, Courage ja Crehan (C-453/99, [EU:C:2001:465](#)).

² Tuomio 13.7.2006, Manfredi ym. (C-295/04–C-298/04, [EU:C:2006:461](#)).

³ Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1).

⁴ Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1).

ym.⁵ ja Sumal⁶, jotka sisältävät tärkeitä täsmennyksiä sen tahon yksilöimisen osalta, jonka katsotaan olevan vastuussa unionin kilpailuoikeuden rikkomisista aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan kanteen yhteydessä. Vaikka näissä merkittävässä tuomioissa määritetään primaarioikeuden nojalla korvauksesta vastuussa olevat yksiköt, tältä osin esitetyt täsmennykset ovat edelleen keskeisiä myös direktiivin 2014/104 soveltamisalaan kuuluvien vahingonkorvauskanteiden nostamisen kannalta.

Direktiivin 2014/104 voimaantuloa edeltänyttä oikeuskäytäntöä, joka on olennaisilta osin vahvistettu kyseisessä direktiivissä, ei sitä vastoin toisteta tässä muistiossa. Muistio ei myöskään kata oikeuskäytäntöä, joka koskee toimivaltasääntöjen tulkintaa ja vahingon ilmenemispaidan määrittämistä⁷, jotka sisältyvät asetukseen N:o 44/2001⁸ ja asetukseen N:o 1215/2012.⁹

Tässä muistiossa otetaan huomioon 1.3.2026 edeltänyt oikeuskäytäntö.

⁵ Tuomio 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions ym., (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)).

⁶ Tuomio 6.10.2021, Sumal, (C-882/19, [EU:C:2021:800](#)).

⁷ Tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, [EU:C:2015:335](#)), tuomio 24.10.2018, Apple Sales International ym. (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), tuomio 29.7.2019, Tibor-Trans (C-451/18, [EU:C:2019:635](#)), tuomio 15.7.2021, Volvo ym. (C-30/20, [EU:C:2021:604](#)), tuomio 11.11.2021, Stichting Cartel Compensation ja Equilib Netherlands (C-819/19, [EU:C:2021:904](#)), tuomio 4.7.2024, MOL (C-425/22, [EU:C:2024:578](#)) ja tuomio 2.12.2025, Stichting Right to Consumer Justice ja Stichting App Stores Claims (C-34/24, [EU:C:2025:936](#)).

⁸ Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1).

⁹ Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 (uudelleenlaadittu) (EUVL 2012, L 351, s. 1).

Luettelo viitatuista säädöksistä

Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston **direktiivi 2014/104/EU** (EUVL 2014, L 349, s. 1).

I. Direktiivin 2014/104 soveltamisala

1. Aineellinen soveltamisala

Tuomio 20.4.2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))¹⁰

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – Vertikaaliset kilpailunrajoitukset – SEUT 101 artiklan 1 ja 2 kohta – Tehokkuusperiaate – Asetus (EY) N:o 1/2003 – 2 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 9 artiklan 1 kohta – Kansallisten kilpailuviranomaisten lopullisten päätösten, joissa todetaan kilpailuoikeuden sääntöjen rikkominen, sitova vaikutus – Ajallinen ja aineellinen soveltaminen – Unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvaus- ja mitättömyyskantat

Unionin tuomioistuin, jolle oli esitetty ennakkoratkaisupyyntö, totesi, että direktiivin 2014/104 soveltamisala rajoittuu ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella nostettaviin vahingonkorvauskanteisiin ja ettei kyseinen soveltamisala ulotu muuntotyypisiin kilpailuoikeuden säännösten rikkomista koskeviin kanteisiin.

Espanjan kilpailuviranomaiset totesivat 11.7.2001 ja 30.7.2009 tekemillään päätöksillä olennaisilta osin, että Repsol oli rikkonut kilpailusääntöjä vahvistamalla polttoaineen vähittäismyyntihinnat sopimussuhteissaan tiettyjen espanjalaisten huoltoasemien kanssa. Kyseisistä päätöksistä nostetut kanteet eivät menestyneet, joten päätöksistä tuli lopullisia.

Mainittujen päätösten seurauksena erään huoltoaseman omistajat nostivat Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madridissa (Madridin kauppatuomioistuin nro 2, Espanja, jäljempänä kansallinen tuomioistuin) yhtäältä kanteen, jolla vaadittiin Repsolin kanssa vuosina 1987–2009 kyseessä olevaa huoltoasematoimintaa varten tehtyjen yksinostosopimusten mitättömäksi toteamista, ja toisaalta vahingonkorvauskanteen kyseisten sopimusten seurauksena väitetysti aiheutuneen vahingon korvaamiseksi. He tukeutuvat tässä tarkoituksessa samoihin Espanjan kilpailuviranomaisen päätöksiin osoittaakseen kyseessä olevan rikkomisen olemassaolon.

Tässä tilanteessa kansallinen tuomioistuin esitti aluksi, että asetuksen N:o 1/2003 2 artiklan mukaan SEUT 101 artiklan rikkomista koskeva todistustaakka kuuluu siihen vetoavalle osapuolelle. Se kuitenkin lisäsi, että direktiivin 2014/104 9 artiklan 1 kohdan mukaan kantaja voi vahingonkorvauskanteen, joka nostetaan lopulliseksi tulleen kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksen jälkeen, yhteydessä lähtökohtaisesti täyttää sille kilpailusääntöjen rikkomisen osalta asetetun todistustaakan osoittamalla, että kyseinen päätös koskee nimenomaan kyseessä olevaa sopimussuhdetta.

¹⁰ Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.1.2, jonka otsikko on ”Säännökset, joissa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomista koskeva oletama, jota ei voida kumota”.

Tässä yhteydessä kansallinen tuomioistuin pohti Espanjan kilpailuviranomaisten päätösten sitovaa vaikutusta kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisen olemassaolon kannalta. Lisäksi kyseinen tuomioistuin pohti huoltoaseman omistajien ja Repsolin välillä tehtyjen yksinostosopimusten mahdollisen pätemättömyyden seurauksia.

Unionin tuomioistuin vastasi tuomiossaan mainittuihin kysymyksiin ja lausui direktiivin 2014/104 aineellisesta ja ajallisesta sovellettavuudesta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Siltä osin kuin kansallinen tuomioistuin viittasi direktiivin 2014/104 9 artiklan 1 kohtaan, unionin tuomioistuin täsmensi, että kyseinen säännös voi olla merkityksellinen pääasian ratkaisun kannalta vain, jos kyseessä ollut oikeusriita kuuluu sen aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan.

Tältä osin unionin tuomioistuin totesi, että direktiivin 2014/104 aineellinen soveltamisala rajoittuu ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella nostettaviin vahingonkorvauskanteisiin ja ettei kyseinen soveltamisala siten ulotu muuntotyypisiin kilpailuoikeuden säännösten rikkomista koskeviin kanteisiin, kuten SEUT 101 artiklan 2 kohdan nojalla nostettaviin mitättömyyskanteisiin.

Tuomio 30.10.2025, FL und KM Baugesellschaft ja S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#)) ¹¹

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artikla – Tehokas vaikutus – Direktiivi 2014/104/EU – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat säännöt – 6 artiklan 6 ja 7 kohta – 7 artiklan 1 kohta – Direktiivi 2019/1/EU – Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten täytäntöönpanovalmiuksien parantaminen ja sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan varmistaminen – 31 artiklan 3 kohta – Soveltamisala – Kansallisten viranomaisten keskinäistä hallinnollista avunantoa koskeva järjestelmä – Asian siirtäminen kilpailuviranomaiselta rikostutkintaa suorittavalle viranomaiselle – Leniency-lausuntojen ja sovintoehdotuksien sekä niiden liitteiden sisällyttäminen rikostutkinnan asiakirja-aineistoon – Henkilöiden, joiden osalta on aloitettu esitutkinta, ja muiden tällaisen menettelyn osapuolten oikeus tutustua kyseisiin asiakirjoihin

Unionin tuomioistuin muistutti kyseisessä ennakkoratkaisumenettelyssä antamassaan tuomiossa, että direktiivin 2014/104 aineellinen soveltamisala rajoittuu ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisten perusteella nostettaviin vahingonkorvauskanteisiin ja ettei kyseinen soveltamisala siten ulotu muuntotyypisiin kanteisiin.

Itävallan kilpailuviranomainen oli aloittanut suurta rakennusyritysten ja niiden vastuuhenkilöiden joukkoa koskeneen oikeudenkäynnin kilpailun vääristämisestä

¹¹ Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa III.4, jonka otsikko on ”Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämisestä koskevat rajoitukset; leniency-lausunnot ja sovintoehdotukset”.

julkisten hankintamenettelyjen alalla, minkä johdosta kaksi yhtiötä tekivät leniency-hakemuksen.

Koska Itävallan syyttäväviranomainen oli aloittanut samanaikaisesti esitutkimmenettelyn, kartelliasioissa toimivaltainen tuomioistuin toimitti kyseiselle viranomaiselle jäljennöksen menettelyn asiakirja-aineistosta. Syyttäväviranomainen sai lisäksi liittovaltion kilpailuviranomaiselta tiettyjä asianomaista kartellia koskevaan hallinnolliseen menettelyyn liittyviä asiakirjoja.

Kaksi leniencyä hakenutta yhtiötä vaativat tässä yhteydessä syyttäväviranomaista olemaan liittämättä niiden leniency-lausuntoja tai sovintoehdotuksia asiakirja-aineistoon ja joka tapauksessa rajaamaan ne pysyvästi asiakirja-aineiston ulkopuolelle.

Syyttäväviranomainen hylkäsi kyseisen vaatimuksen, joten leniencyä hakeneet yhtiöt hakivat ensin hylkäävään päätökseen oikaisua ja valittivat sitten oikaisuvaatimuksensa hylkäävästä tuomiosta Oberlandesgericht Wieniin (Wienin osavaltion ylioikeus, Itävalta).

Tässä tilanteessa Oberlandesgericht Wien päätti tiedustella unionin tuomioistuimelta, onko unionin oikeus – erityisesti direktiivin 2014/104 6 artiklan 6 ja 7 kohta ja 7 artiklan 1 kohta sekä direktiivin 2019/1 31 artiklan 3 kohta – esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan rikosoikeudellisessa menettelyssä, joka ei koske kilpailuoikeuden rikkomista, muilla kyseisen menettelyn osapuolilla, mukaan lukien asianomaisesta kilpailuoikeuden rikkomisesta vahinkoa kärsineet henkilöt, jotka vaativat tästä rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta korvausta, on oikeus tutustua kansallisessa kilpailuviranomaisessa käytävää menettelyä varten laadittuihin ja kansallisille poliisi- ja syyttäväviranomaisille toimitettuihin leniency-lausuntoihin ja sovintoehdotuksiin.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittasi ennakkoratkaisukysymyksissään direktiivin 2014/104 6 artiklan 6 ja 7 kohtaan ja 7 artiklan 1 kohtaan, unionin tuomioistuin totesi, että kyseiset säännökset voivat olla merkityksellisiä pääasian ratkaisun kannalta vain, jos kyseessä ollut oikeusriita kuuluu kyseisen direktiivin aineelliseen soveltamisalaan.

Unionin tuomioistuin muistutti tältä osin, että direktiivin 2014/104 aineellinen soveltamisala rajoittuu ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisten perusteella nostettaviin vahingonkorvauskanteisiin. Tästä seuraa, että kyseisen direktiivin aineellinen soveltamisala – mukaan lukien sen 6 ja 7 artiklan, joissa säännellään kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä ja rajoituksia, jotka koskevat tähän asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi saatujen todisteiden käyttöä, aineellinen soveltamisala – rajoittuu ainoastaan kilpailusääntöjen rikkomisten perusteella nostettaviin vahingonkorvauskanteisiin eikä se siten ulotu muuntyyppisiin kanteisiin. Kyseisessä direktiivissä ei siis säännellä asiakirja-aineiston siirtämistä kilpailuviranomaiselta toiselle viranomaiselle eikä oikeutta tutustua kyseiseen asiakirja-aineistoon vahingonkorvauskanteiden ulkopuolella.

Tuomio 29.1.2026, Meliá Hotels International (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))¹²

Ennakkoratkaisupyyntö – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettavat vahingonkorvauskanteet – Direktiivi 2014/104/EU – 5 artiklan 1 kohta – Soveltamisala – Erityinen vahvistuskanne, joka koskee asiakirjojen esittämistä ennen mahdollista vahingonkorvauskanteen nostamista – Vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden arviointi

Unionin tuomioistuin vahvisti kyseisessä ennakkoratkaisumenettelyssä annetussa tuomiossa, että direktiivin 2014/104 säännöksiä, joilla säännellään vastaajan tai kolmannen hallussa olevien todisteiden esittämistä kansallisissa tuomioistuimissa, voidaan soveltaa erityiseen vahvistuskanteeseen, joka koskee asiakirjojen esittämistä ennen mahdollista vahingonkorvauskanteen nostamista.

Euroopan komissio määräsi 21.2.2020 hotelliyritys Meliá Hotels International, S.A:lle (jäljempänä Meliá) sakon SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen¹³ 53 artiklan rikkomisesta sillä perusteella, että tämä oli soveltanut sopimusteilse vertikaalisia käytäntöjä, joilla kuluttajat eroteltiin heidän kansalaisuutensa tai asuinmaansa perusteella.¹⁴

Associação lus Omnibus, joka on kuluttajien etuja ajava yhdistys, nosti toimivaltaisessa portugalilaisessa tuomioistuimessa erityisen vahvistuskanteen, jossa se vaati Meliää toimittamaan asiakirjat, jotka ovat merkityksellisiä komission toteaman kilpailunvastaisen toiminnan vuoksi vahinkoa kärsineiden Portugalissa asuvien kuluttajien nimissä mahdollisesti nostettavan vahingonkorvauskanteen kannalta.

Koska ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet hyväksyivät tämän erityisen vahvistuskanteen, Meliá teki valituksen Portugalin ylimmälle tuomioistuimelle.

Portugalin ylin tuomioistuin päätti tässä tilanteessa esittää unionin tuomioistuimelle useita ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskivat direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaa, jossa edellytetään, että jäsenvaltiot varmistavat, että kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuneen vahingon korvaamista koskevissa menettelyissä kantaja voi saada kansallisen tuomioistuimen määräämään vastaajan tai kolmannen esittämään merkityksellisiä todisteita, kunhan se on perustellut vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavuuden esittämällä kohtuudella käytettävissä olevat tosiseikat ja todisteet.

Tässä yhteydessä Portugalin ylin tuomioistuin tiedusteli lähinnä, onko direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että

- sitä sovelletaan kansallisessa oikeudessa säädettyyn kanteeseen, jossa vaaditaan todisteiden esittämistä ennen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan kanteen nostamista

¹² Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa III.3, jonka otsikko on ”Määräyksen antamista koskevan vaatimuksen esittäjän velvollisuus kyetä osoittamaan vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavaksi”.

¹³ Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehty sopimus (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäljempänä ETA-sopimus).

¹⁴ [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.40528 – Meliá (Holiday Pricing)) annettu päätös C(2020) 893 final.

- se, että kantaja osoittaa vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavuuden, edellyttää sen osoittamista, että on pikemmin todennäköistä kuin epätodennäköistä, että edellytykset kilpailuoikeuden rikkomista koskevan vastuun syntymiselle täyttyvät, ja
- komission päätös, jossa todetaan unionin kilpailuoikeuden rikkominen tarkoitukseen perustuvan vertikaalisen kilpailunrajoituksen muodossa, riittää osoittamaan vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden, ja vaikuttaako tähän kysymykseen annettavaan vastaukseen se, että kyseinen päätös on tehty sovintomenettelyn päätteeksi.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin vahvisti sanamuodon mukaisen, systemaattisen ja teleologisen tulkinnan päätteeksi, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaa sovelletaan käsiteltyssä asiassa Portugalin oikeudessa säädetyn kaltaiseen etukäteen nostettavaan kanteeseen, jonka avulla henkilöt, jotka ovat kärsineet vahinkoa kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi, voivat päästä tutustumaan merkityksellisiin todisteisiin ennen kyseiseen vahinkoon perustuvan vahingonkorvauskanteen nostamista.

Unionin tuomioistuimen mukaan tätä tulkintaa tukevat muun muassa direktiivin 2014/104 vahingonkorvausoikeuden käyttämisen helpottamista koskevat tavoitteet, kun otetaan huomioon tarve korjata tällaisille oikeusriidoille luonteenomaista tietojen epäsymmetriaa ja varmistaa siten kilpailuoikeuden yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon tehokkuus.

Tuomio 16.2.2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#)) ¹⁵

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletyn menettelyn aiheuttaman vahingon korvaaminen – Komission päätös, jossa todetaan sellaisten yhteistoimintajärjestelyjen olemassaolo, jotka koskevat kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) – Siviiliprosessia koskeva kansallinen sääntö, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä – Jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus – Tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet – Direktiivi 2014/104/EU – Tavoitteet ja yleinen tasapaino – 3 artikla – Oikeus täyteen korvaukseen kärsitystä vahingosta – 11 artiklan 1 kohta – Kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuu – 17 artiklan 1 kohta – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus arvioida vahingon suuruus – Edellytykset – Tilanne, jossa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa – 22 artikla – Ajallinen soveltaminen

¹⁵ Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.3, jonka otsikko on ”Direktiivin säännösten, joissa vahvistetaan olemassa oleva oikeuskäytäntö ajallinen soveltaminen”, ja kohdassa IV, jonka otsikko on ”Vahingon arvioiminen”.

Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä ennakkoratkaisumenettelyssä annetussa tuomiossa, että säännöt, jotka koskevat kulujen jakautumista oikeudenkäyntimenettelyissä, joiden tarkoituksena on panna täytäntöön oikeus täyteen korvaukseen vahingosta, joka on aiheutunut kilpailunvastasesta toiminnasta, eivät kuulu direktiivin 2014/104 soveltamisalaan.

Euroopan komissio totesi 19.7.2016 tekemässään päätöksessä,¹⁶ että Daimler AG oli rikkonut kartellit kieltäviä unionin oikeuden sääntöjä,¹⁷ koska se oli toteuttanut tammikuun 1997 ja tammikuun 2011 välisenä aikana 14 muun eurooppalaisen kuorma-autonvalmistajan kanssa yhteistoimintajärjestelyjä, jotka koskivat kuorma-autojen hintojen vahvistamista ja bruttohintojen korottamista Euroopan talousalueella (ETA).

Kyseisen päätöksen seurauksena espanjalaiset yritykset Tráficos Manuel Ferrer SL ja D. Ignacio (jäljempänä pääasian kantajat), jotka olivat muun muassa ostaneet Daimlerin valmistamia kuorma-autoja rikkomisajanjakson aikana, nostivat Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valenciassa (Valencian kauppatuomioistuin nro 3, Espanja) kyseistä yhtiötä vastaan vahingonkorvauskanteen, joka perustui komission toteamaan kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan.

Aiheutuneen vahingon toteen näyttämiseksi pääasian kantajat esittivät asiantuntijalausunnon, jossa todettiin, että niillä markkinoilla, joihin kartelli vaikutti, keskimääräinen ylihintaa oli suuruudeltaan 16,35 prosenttia.

Daimler riitautti vahingonkorvauskanteen aineellisen sisällön muun muassa esittämällä oman lausuntonsa. Valmisteluistunnon jälkeen pääasian kantajilla oli tilaisuus tutustua Daimlerin esittämässä asiantuntijalausunnossa huomioon otettuihin tietoihin, minkä tarkoituksena oli mahdollistaa niiden yksityiskohtaisempi arvostelu ja tarvittaessa niiden oman asiantuntijalausunnon uudelleenmuotoilu.

Kuultuaan pääasian asianosaisia niiden asiantuntijalausunnoista Valencian kauppatuomioistuin nro 3 päätti saattaa asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi lähinnä sen selvittämiseksi, oliko sillä unionin oikeuden perusteella oikeus, ja jos oli, millä edellytyksillä, arvioida pääasian kantajille kartellista aiheutuneen vahingon suuruutta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohti lisäksi, sallitaanko unionin oikeudessa se, että se velvoittaa Espanjan prosessioikeuden nojalla pääasian kantajat korvaamaan puolet oikeudenkäyntikuluista, jos ne voittavat asian vain osittain.

Unionin tuomioistuin vastasi tuomiossaan mainittuihin kysymyksiin SEUT 101 artiklan, direktiivin 2014/104 ja asiaa koskevan oikeuskäytäntönsä valossa.

¹⁶ [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Kuorma-autot) 19.7.2016 annettu komission päätös C(2016)4673 final.

¹⁷ SEUT 101 artikla ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3) 53 artikla.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin lausui ensinnäkin siitä, onko direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa tunnustettu ja SEUT 101 artiklasta johtuva oikeus saada täysi korvaus vahingosta, joka on aiheutunut kilpailunvastaisesta toiminnasta, esteenä Espanjan siviiliprosessia koskeville säännöille, joiden mukaan silloin, kun tällaisen vahingon korvaamista koskeva kanne hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja ne veloitetaan korvaamaan puolet yhteisistä oikeudenkäyntikuluista, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tehokkuusperiaatteesta ja SEUT 101 artiklasta johtuvasta jokaiselle kuuluvasta oikeudesta vaatia täyttä korvausta kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta seuraa, että vahinkoa kärsineiden henkilöiden on voitava vaatia korvausta paitsi todellisesta vahingosta myös tulonmenetyksestä sekä korkojen maksamista. Koska direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistetaan tämä oikeuskäytäntö, kyseisten säännösten kansallisia täytäntöönpanotoimia on sovellettava välittömästi kaikkiin saman direktiivin soveltamisalaan kuuluviin vahingonkorvauskanteisiin.

Tämä oikeus vahingonkorvaukseen ei kuitenkaan liity sääntöihin, jotka koskevat oikeudenkäyntikulujen jakautumista tuomioistuinmenettelyissä, mistä on osoituksena se, että oikeudenkäyntikuluja koskeva kysymys on jätetty direktiivin 2014/104 soveltamisalan ulkopuolelle.

2. Ajallinen soveltamisala

2.1. Direktiivin aineelliset säännökset

2.1.1. Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa

Tuomio 22.6.2022, Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#)) ¹⁸

Ennakkoratkaisupyyntö – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 10, 17 ja 22 artikla – Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvauskanteet – Vanhentumisaika – Kumottavissa oleva oletama vahingosta – Aiheutuneen vahingon määrittäminen – Direktiivin myöhästynyt täytäntöönpano – Ajallinen soveltaminen – Aineelliset säännökset ja menettelysäännökset

¹⁸ Kyseinen tuomio esittelee myös kohdassa I.2.1.3, jonka otsikko on "Säännökset, joissa esitetään kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa", kohdassa I.2.2.2, jonka otsikko on "Vahingon määrittämistä sääntelevät säännökset", ja kohdassa V, jonka otsikko on "Vanhentumisaikojen koskeva järjestelmä".

Unionin tuomioistuin, jolle oli esitetty ennakkoratkaisupyyntö, totesi, että direktiivin 2014/104 10 artikla, jossa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta nostettujen vahingonkorvauskanteiden vanhentumista koskevat säännöt, on aineellinen säännös, jota ei sovelleta taannehtivasti.

Euroopan komissio totesi 19.7.2016 tekemällään päätöksellä,¹⁹ että Volvo ja DAF Trucks olivat useiden muiden kuorma-autonvalmistajien kanssa osallistuneet kartellit kieltävien unionin oikeuden sääntöjen²⁰ vastaiseen kartelliin sopimalla yhtäältä kuorma-autojen hinnoista Euroopan talousalueella (ETA) vuosina 1997–2011 ja toisaalta Euro 3–Euro 6 -standardien edellyttämien päästövähennystekniikoiden käyttöönoton ajankohdasta ja kustannusten siirtämisestä hintoihin. Lehdistötiedote annettiin samana päivänä kuin kyseinen päätös tehtiin, ja tiivistelmä julkaistiin 6.4.2017 Euroopan unionin virallisessa lehdessä.²¹

RM, joka oli ostanut vuosina 2006 ja 2007 kolme Volvon ja DAF Trucksin valmistamaa kuorma-autoa, nosti Juzgado de lo Mercantil de Leónissa (Leónin kauppatorioistuin, Espanja) kanteen, jossa vaadittiin komission toteamasta kartellista aiheutuneen vahingon korvaamista. Leónin kauppatorioistuin katsoi, että tämä 1.4.2018 nostettu kanne voitiin ottaa tutkittavaksi, muun muassa Espanjan lainsäädännössä, jolla korvauksen maksamisesta kilpailunvastaisista menettelytavoista vahinkoa kärsineille annettu direktiivi 2014/104 on saatettu osaksi Espanjan oikeutta, säädetyin viiden vuoden vanhentumisaian perusteella. Leónin kauppatorioistuin nojautui lisäksi kyseisessä täytäntöönpanolainsäädännössä esitettyyn oletamaan, jonka mukaan kartelleista aiheutuu aina vahinkoa, ja käytti tässä samassa lainsäädännössä annettua oikeutta arvioida RM:lle aiheutuneen vahingon määrä. Volvo ja DAF Trucks veloitettiin siten maksamaan RM:lle vahingonkorvauksena 15 prosenttia kyseessä olevien kuorma-autojen ostohinnasta.

Volvo ja DAF Trucks valittivat kyseisestä tuomiosta Audiencia Provincial de Léoniin (Leónin maakunnallinen ylioikeus, Espanja) ja väittivät, ettei direktiiviä 2014/104 eikä Espanjan täytäntöönpanolainsäädäntöä voida soveltaa, koska kartelli oli päättynyt ennen kyseisen direktiivin voimaantuloa.

Tässä tilanteessa Audiencia Provincial de León esitti unionin tuomioistuimelle useita ennakkoratkaisukysymyksiä, joilla se pyrki selvittämään, sovelletaanko direktiivin 2014/104 10 artiklaa ja 17 artiklan 1 ja 2 kohtaa, joissa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat

- kilpailuoikeuden säännösten rikkomisten johdosta nostettujen vahingonkorvauskanteiden vanhentumista,
- tällaisista rikkomisista aiheutuvan vahingon määrittämistä ja

¹⁹ [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Kuorma-autot) 19.7.2016 annettu komission päätös C(2016)4673 final.

²⁰ SEUT 101 artikla ja ETA-sopimuksen 53 artikla.

²¹ EUVL 2017, C 108, s. 6.

- kyseisen vahingon olemassaoloa koskevaa olettamaa,

vahingonkorvauskanteeseen, joka koskee tosin ennen kyseisen direktiivin voimaantuloa päättynyttä kartellia mutta joka on nostettu niiden säännösten voimaantulon jälkeen, joilla kyseinen direktiivi on saatettu osaksi kansallista oikeutta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin huomautti aluksi direktiivin 2014/104 ajallisesta soveltamisalasta, että kyseisessä direktiivissä kielletään yhtäältä sellaisen kansallisen säännösten, jolla kyseisessä direktiivissä säädetyt aineelliset säännökset saatetaan osaksi kansallista oikeutta, taannehtiva soveltaminen ja toisaalta sellaisen kansallisen säännösten, jolla direktiivin muut kuin aineelliset säännökset saatetaan osaksi kansallista oikeutta, soveltaminen ennen 26.12.2014 nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin.

Unionin tuomioistuin totesi tämän jälkeen direktiivin 2014/104 10 artiklan, jossa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomisten johdosta nostettujen vahingonkorvauskanteiden vanhentumista koskevat säännöt, ajallisesta sovellettavuudesta, että tällaisilla säännöillä suojataan sekä vahinkoa kärsinyttä henkilöä että vahingosta vastuussa olevaa henkilöä. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että koska vanhentumisajat johtavat kanneoikeuden lakkaamiseen, ne liittyvät aineelliseen oikeuteen. Direktiivin 2014/104 10 artikla on siis aineellinen säännös, jonka osalta täytäntöönpanosäännösten taannehtiva soveltaminen ei direktiivin nojalla ole mahdollista.

Tuomio 18.4.2024 (suuri jaosto), Heureka Group (Hintavertailusivustot) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#)) ²²

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 102 artikla – Tehokkuusperiaate – Kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostetut vahingonkorvauskanteet – Direktiivi 2014/104/EU – Direktiivin täytäntöönpanon viivästyminen – Ajallinen soveltaminen – 10 artikla – Vanhentumisaika – Alkamisajan kohtaa koskevat yksityiskohtaiset säännöt – Rikkomisen päättymisen – Tiedon saaminen vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömistä tiedoista – Kilpailusääntöjen rikkomisen toteavaa Euroopan komission päätöstä koskevan tiivistelmän julkaiseminen Euroopan unionin virallisessa lehdessä – Komission päätöksen, joka ei ole vielä lopullinen, sitova vaikutus – Vanhentumisajan keskeytyminen tai katkeaminen komission tutkimuksen ajaksi tai siihen saakka, kunnes komission päätöksestä tulee lopullinen

Unionin tuomioistuin vahvisti kyseisessä ennakkoratkaisuasiassa, että direktiivin 2014/104 10 artikla on aineellinen säännös, jota ei sovelleta taannehtivasti.

²² Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa V, jonka otsikko on "Vanhentumisaikoja koskeva järjestelmä".

Euroopan komissio totesi 27.6.2017 tekemällään päätöksellä,²³ että Google oli rikkonut SEUT 102 artiklaa helmikuusta 2013 lähtien, koska se oli käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaansa 13 kansallisilla yleisten hakupalvelujen markkinoilla, mukaan lukien Tšekin markkinoilla, vähentämällä yleisten hakutulosten sivuilta kilpaileviin tuotevertailuvälineisiin suuntautuvaa liikennettä ja kasvattamalla tätä liikennettä omaan tuotevertailuvälineeseensä. Päätöksen lyhennelmä julkaistiin 12.1.2018 Euroopan unionin virallisessa lehdessä.²⁴

Heureka Group a.s. (jäljempänä Heureka), joka on myyntihintojen vertailupalvelujen markkinoilla toimiva tšekkiläinen yhtiö, nosti kesäkuussa 2020 *Městský soud v Praze*ssa (Prahan kaupunkioikeus, Tšekki) kanteen, jossa vaadittiin Googlen velvoittamista korvaamaan vahinko, joka oli aiheutunut komission päätöksessä todetusta ja Tšekin tasavallassa helmikuun 2013 ja 27.6.2017 välisenä aikana tapahtuneesta SEUT 102 artiklan rikkomisesta. Heurekan mukaan Googlen kilpailunvastaiset toimet olivat vähentäneet käyntejä sen myyntihintavertailuportaali Heureka.cz:ssä.

Google vetosi puolustuksessaan siihen, että Heurekan kanne oli ainakin osittain vanhentunut.

Tältä osin *Městský soud v Praze* täsmensi, että Heurekan kanteeseen sovellettavissa kansallisissa säännöksissä säädetään kolmen vuoden vanhentumisajasta, joka alkaa kulua kunkin kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan osittaisen vahingon osalta itsenäisesti ja erikseen siitä ajankohdasta, jona vahinkoa kärsinyt on saanut tai hänen voidaan kohtuudella katsoa saaneen tiedon siitä, että hänelle on aiheutunut tällainen osittainen vahinko, sekä tiedon vahingonkorvausvastuussa olevasta henkilöstä. Jotta vanhentumisaika alkaisi kulua, ei sitä vastoin edellytetä, että vahinkoa kärsineen henkilön on oltava tietoinen siitä, että kyseinen menettely on kilpailulainsäädännön vastaista, eikä myöskään sitä, että kyseisen rikkomisen pitää olla päättynyt. Sovellettavissa kansallisissa säännöissä ei myöskään edellytetä vanhentumisaajan keskeytymistä tai katkeamista rikkomista koskevan komission tutkinnan ajaksi. Vanhentumisaikaa ei voida myöskään keskeyttää vähintään siihen asti, kunnes vuosi on kulunut siitä päivästä, jona rikkomista koskevasta komission päätöksestä on tullut lopullinen.

*Městský soud v Praze*n mukaan tämä merkitsi käsitellyssä asiassa sitä, että jokainen Googlen sivustolla tehty yleinen haku, joka oli johtanut Googlen hintavertailupalvelun kannalta suotuisampaan hakutulosten sijoittumiseen ja esittämiseen, oli käynnistänyt uuden itsenäisen vanhentumisaajan.

Koska direktiivi 2014/104 oli saatettu myöhässä osaksi Tšekin oikeutta, *Městský soud v Praze* totesi lisäksi, että rikkominen, josta Googlea moitittiin, oli päättynyt vasta sen jälkeen, kun kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle varattu määräaika oli jo päättynyt

²³ [SEUT] 102 artiklan ja ETA-sopimuksen 54 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Googlen hakutoiminnot (hintavertailu)) 27.6.2017 annettu komission päätös C(2017) 4444 final.

²⁴ EUVL 2018, C 9, s. 11.

27.12.2016, mutta ilmeisesti ennen täytäntöönpanolainsäädännön voimaantulopäivää 1.9.2017.

Edellä esitetyn perusteella Městsý soud v Praze esitti unionin tuomioistuimelle useita ennakkoratkaisukysymyksiä, joilla tiedusteltiin lähinnä, ovatko direktiivin 2014/104 10 artikla ja/tai SEUT 102 artikla ja tehokkuusperiaate esteenä pääasiassa kyseessä olleen kaltaiselle kansalliselle vanhentumissäännöstölle, joka koskee unionin kilpailuoikeuden sääntöjen jatkettuihin rikkomisiin liittyviä vahingonkorvauskanteita.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Vastatakseen ennakkoratkaisukysymyksiin unionin tuomioistuin tarkasteli aluksi direktiivin 2014/104 10 artiklan ajallista sovellettavuutta, sillä siinä määritetään kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavan vanhentumisajan vähimmäiskesto ja aikaisin ajankohta, josta vanhentumisaika voi alkaa kulua, sekä olosuhteet, joissa vanhentumisaika on keskeytettävä tai katkaistava.

Tältä osin unionin tuomioistuin muistutti, että direktiivin 2014/104 10 artikla on aineellinen säännös, joten kyseisen direktiivin 22 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltioiden on varmistettava, että kyseisen artiklan täytäntöönpanosäännöksiä ei sovelleta taannehtivasti.

2.1.2. Säännökset, joissa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomista koskeva oletama, jota ei voida kumota

Tuomio 20.4.2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – Vertikaaliset kilpailunrajoitukset – SEUT 101 artiklan 1 ja 2 kohta – Tehokkuusperiaate – Asetus (EY) N:o 1/2003 – 2 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 9 artiklan 1 kohta – Kansallisten kilpailuviranomaisten lopullisten päätösten, joissa todetaan kilpailuoikeuden sääntöjen rikkominen, sitova vaikutus – Ajallinen ja aineellinen soveltaminen – Unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvaus- ja mitättömyyskanteet

Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,²⁵ että direktiivin 2014/104 9 artiklan 1 kohtaa, jossa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomista koskeva oletama, jota ei voida kumota, on luonnehdittava kyseisen direktiivin 22 artiklassa tarkoitetuksi aineelliseksi säännöksi, jota ei sovelleta taannehtivasti, koska se koskee yhtä kilpailusääntöjen rikkomista koskevan vahingonkorvausvastuun syntymisen osatekijää.

²⁵ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.1, jonka otsikko on "Aineellinen soveltamisala".

Kun otetaan huomioon direktiivin 2014/104 9 artiklan luonne aineellisena säännöksenä ja sen toimintamekanismi, unionin tuomioistuin korostaa, että ajankohta, jonka perusteella mainitussa säännöksessä tarkoitettuna oletetaan, jota ei voida kumota, ajallinen sovellettavuus määräytyy, on ajankohta, jona asianomaisen kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksestä tulee lopullinen. Käsitellyssä asiassa direktiiviä 2014/104 ei kuitenkaan ollut saatettu osaksi Espanjan oikeutta sen täytäntöönpanolle varatun määräajan kuluessa. Koska Espanjan kilpailuviranomaisten päätökset olivat tulleet lopullisiksi ennen kyseisen määräajan päättymistä, pääasioissa kyseessä olleet tilanteet olivat siis täysin toteutuneet. Tästä seurasi, ettei kyseisen direktiivin 9 artiklan 1 kohtaa voitu soveltaa ajallisesti käsitellyssä asiassa. Niinpä unionin tuomioistuin katsoi, että käsitellyssä asiassa kansallista säännöstöä oli tutkittava erityisesti SEUT 101 artiklan, sellaisena kuin se on pantu täytäntöön asetuksen N:o 1/2003 2 artiklalla, kannalta.

2.1.3. Säännökset, joissa esitetään kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa

Tuomio 22.6.2022, Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 10, 17 ja 22 artikla – Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvauskanteet – Vanhentumisaika – Kumottavissa oleva oletama vahingosta – Aiheutuneen vahingon määrittäminen – Direktiivin myöhästynyt täytäntöönpano – Ajallinen soveltaminen – Aineelliset säännökset ja menettelysäännökset

Unionin tuomioistuin huomautti kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,²⁶ että direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohta, jossa esitetään kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa, liittyy suoraan sopimussuhteen ulkopuolisen vahingonkorvausvastuun syntymiseen asianomaiseen rikkomiseen syyllystyneelle ja vaikuttaa näin ollen suoraan tämän oikeudelliseen tilanteeseen. Koska tällaista sääntöä voidaan luonnehtia aineelliseksi säännöksi, unionin tuomioistuin katsoi, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohta on kyseisessä direktiivissä tarkoitettulla tavalla aineellinen, joten niiden säännösten taannehtiva soveltaminen on kiellettyä, joilla se saatetaan osaksi Espanjan oikeutta.

Koska se unionin lainsäätäjän määrittämä seikka, jonka nojalla direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdan nojalla voidaan olettaa, että vahinkoa on aiheutunut, on kartellin olemassaolo, kyseisen säännöksen ja täytäntöönpanolainsäädännön taannehtivan soveltamisen kielto merkitsee sitä, että niitä ei saa soveltaa

²⁶ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.1.1, jonka otsikko on "Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa". Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.2.2, jonka otsikko on "Vahingon määrittämistä sääntelevät säännökset", ja kohdassa V, jonka otsikko on "Vanhentumisaikojen koskeva järjestelmä".

vahingonkorvauskanteeseen, joka on tosin nostettu niiden säännösten voimaantulon jälkeen, joilla mainittu direktiivi on myöhässä saatettu osaksi Espanjan oikeutta, mutta joka koskee kilpailuoikeuden rikkomista, joka on lakannut ennen kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisajankohtaa.

2.2. Direktiivin muut kuin aineelliset säännökset

2.2.1. Säännökset, joilla kansallisille tuomioistuimille annetaan mahdollisuus määrätä esittämään todisteita

Tuomio 10.11.2022, PACCAR ym. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#)) ²⁷

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletystä menettelytavasta aiheutuneen vahingon korvaaminen – Kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) koskevat kollusiiviset yhteistoimintajärjestelyt – Direktiivi 2014/104/EU – Säännöt, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin – 22 artiklan 2 kohta – Ajallinen sovellettavuus – 5 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta – Vastaajan tai kolmannen osapuolen hallussa olevien olennaisten todisteiden käsite – 5 artiklan 2 kohta – Kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen perusteella yksilöityjen yksittäisten todisteiden tai olennaisten todisteiden ryhmien esittäminen – 5 artiklan 3 kohta – Todisteiden esittämistä koskevan pyynnön oikeasuhteisuuden tarkastelu – Asianosaisten ja kolmansien osapuolten oikeutettujen etujen vertailu – Näistä säännöksistä johtuvien velvoitteiden laajuus

Unionin tuomioistuin, jolle oli esitetty ennakkoratkaisupyyntö, totesi, että direktiivin 2014/104 5 artikla, jolla säännellään vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien olennaisten todisteiden esittämistä, on kyseisen direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu muu kuin aineellinen säännös, jonka kansallisia täytäntöönpanotoimenpiteitä ei näin ollen sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu ennen 26.12.2014.

Euroopan komissio totesi 19.7.2016 tekemällään päätöksellä,²⁸ että PACCAR, DAF Trucks ja DAF Trucks Deutschland (jäljempänä kyseessä olleet valmistajat) olivat useiden muiden kuorma-autonvalmistajien kanssa osallistuneet kartellit kieltävien unionin oikeuden sääntöjen²⁹ vastaiseen kartelliin sopimalla yhtäältä kuorma-autojen hinnoista Euroopan talousalueella (ETA) vuosina 1997–2011 ja toisaalta Euro 3–Euro 6 -

²⁷ Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa III.1, jonka otsikko on ”Vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien todisteiden esittämistä koskeva määräys”.

²⁸ [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Kuorma-autot) 19.7.2016 annettu komission päätös C(2016)4673 final.

²⁹ SEUT 101 artikla ja ETA-sopimuksen 53 artikla.

standardien edellyttämien päästövähennystekniikoiden käyttöönoton ajankohdasta ja kustannusten siirtämisestä hintoihin.

Yhteensä 45 osapuolta kertoivat ostaneensa kuorma-autoja, jotka saattoivat kuulua 19.7.2016 tehdyssä päätöksessä todetun rikkomisen piiriin, ja pyysivät 25.3.2019 Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelonalta (Barcelonan kauppatoimisto nro 7, Espanja) oikeutta tutustua kyseessä olleiden valmistajien hallinnassa oleviin eri todisteisiin vaatiakseen korvausta 19.7.2016 tehdyssä päätöksessä todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneesta vahingoista. Kyseiset osapuolet väittivät tässä yhteydessä tarvitsevänsä tiettyjä todisteita voidakseen määrittää, kuinka paljon hinnat olivat nousseet keinotekoisesti, muun muassa vertaillakseen suositushintoja ennen kartellin ajanjaksoa, sen aikana ja sen jälkeen. Kyseessä olleet valmistajat vastustivat pyyntöä ja väittivät muun muassa, että jotkin pyydetyistä asiakirjoista olisi laadittava tätä tarkoitusta varten.

Koska oikeus tutustua riidanalaisessa pyynnössä tarkoitettuihin todisteisiin perustui Espanjan lainsäädännön säännökseen, jolla direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohta oli saatettu osaksi Espanjan oikeusjärjestystä, Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelona esitti unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen, joka koski lähinnä sitä, onko kyseisessä artiklassa tarkoitetun olennaisten todisteiden esittämisen katsottava koskevan yksinomaan asiakirjoja, jotka ovat jo vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa, vai voiko kyse olla päinvastoin uusista asiakirjoista, jotka vastaajan tai kolmansien osapuolten on laadittava kasaamalla tai luokittelemalla hallussaan olevia tietoja.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin täsmensi ensin direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ajallisen soveltamisen edellytyksiä ja muistutti aluksi, että kyseisen direktiivin 22 artiklassa määritetään nimenomaisesti mainitun direktiivin säännösten ajallisen soveltamisen edellytykset sen mukaan, onko kyse unionin oikeuden kannalta aineellisista vai muista kuin aineellisista säännöksistä.

Unionin tuomioistuin totesi käsitellyssä asiassa, että mahdollisuus määrätä vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien olennaisten todisteiden esittämisestä direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetyn edellytyksin kuuluu niihin erityisiin toimivaltuuksiin, joita kansallisilla tuomioistuimilla on oltava silloin, kun ne tutkivat kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista koskeviin vahingonkorvauskanteisiin liittyviä oikeusriitoja. Kyseisellä säännöksellä pyritään tämän vaatimuksen avulla korjaamaan tietojen epäsymmetriaa, josta näissä oikeusriidoissa aiheutuu lähtökohtaisesti haittaa vahinkoa kärsineelle henkilölle. Sen kohteena ovat vain kansallisissa tuomioistuimissa sovellettavat menettelytoimet, eikä se vaikuta suoraan osapuolten oikeusasemaan.

Näin ollen direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta ei kuulu kyseisen direktiivin 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin aineellisiin säännöksiin vaan mainitun direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin muihin säännöksiin, joita kyseisen säännöksen mukaan sovelletaan 26.12.2014 jälkeen nostettuihin kanteisiin. Tästä seuraa, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa voitiin soveltaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettuun kanteeseen, koska se oli nostettu 25.3.2019.

Tuomio 12.1.2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))³⁰

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö – Säännöt, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin – Direktiivi 2014/104/EU – 5 ja 6 artikla – Todisteiden esittäminen – Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvät todisteet – Euroopan komissiossa vireillä oleva kilpailusääntöjen rikkomista koskeva menettely – Kansallinen oikeudenkäynti, joka koskee samaan rikkomiseen perustuvaa vahingonkorvauskannetta – Todisteiden esittämistä koskevat edellytykset

Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä ennakkoratkaisumenettelyssä annetussa tuomiossa, että direktiivin 2014/104 5 ja 6 artikla, jotka koskevat yhtäältä vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien olennaisten todisteiden esittämistä ja toisaalta kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä, ovat kyseisen direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja muita kuin aineellisia säännöksiä.

RegioJet, joka on rautateiden henkilöliikennepalveluja osuudella Praha-Ostrava tarjoava yritys, nosti vuonna 2015 Tšekin kansallista rautatieliikenteen harjoittajaa České dráhy vastaan Městský soud v Praze (Prahan kaupunkioikeus, Tšekki) vahingonkorvauskanteen, jossa se vaati korvaaman vahingon, joka oli aiheutunut České dráhyn väitetystä syylistymisestä kilpailuoikeuden rikkomisiin.

Tšekin kilpailuviranomainen oli jo vuonna 2012 aloittanut České dráhyn määräävän markkina-aseman mahdollista väärinkäyttöä koskevan hallinnollisen menettelyn, joka keskeytettiin vuonna 2016 sen jälkeen, kun Euroopan komissio oli aloittanut samoja toimia koskevan menettelyn.

RegioJet esitti vahingonkorvauskanteensa yhteydessä Městský soud v Praze pyynnön useiden sellaisten asiakirjojen esittämisestä, joiden se oletti olevan České dráhyn hallinnassa. Tšekin kilpailuviranomainen totesi kuitenkin, ettei – kuten ei muitakaan pyydettyjä asiakirjoja – sen hallinnassa hallinnollisessa menettelyssä olevia pyydettyjä asiakirjoja, jotka muodostivat näiden muiden pyydettyjen asiakirjojen kanssa

³⁰ Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa III.2, jonka otsikko on ”Todisteiden esittämistä koskeva määräys komissiossa vireillä olevan menettelyn yhteydessä”.

johdonmukaisen asiakirjakokonaisuuden, voitu esittää ennen kyseisen menettelyn lopullista päättämistä.

Tiedusteltuaan tätä asiaa komissiolta *Městský soud v Praze* kuitenkin hyväksyi asiakirjojen esittämistä koskevan pyynnön ja määräsi *České dráhyn* liittämään asiakirja-aineistoon asiakirjoja, jotka sisälsivät tietoja, jotka kyseinen yhtiö oli nimenomaisesti valmistellut Tšekin kilpailuviranomaisessa käytävää menettelyä varten, sekä tietoja, jotka oli säilytettävä kyseisestä menettelystä riippumatta. Kyseinen tuomioistuin päätti lisäksi keskeyttää vahingonkorvauskanteeseen liittyvän pääasian oikeudenkäynnin siihen saakka, kunnes komission aloittama menettely oli saatettu päätökseen.

Vrchní soud v Praze (Prahan ylioikeus, Tšekki) pysytti muutoksenhaussa asiakirjojen esittämisestä annetun määräyksen ja toteutti esitettyjen todisteiden suojaamisen takaamiseksi toimia, joilla nämä todisteet määrättiin tallettaviksi tuomioistuimeen.

Nejvyšší soud (ylin tuomioistuin, Tšekki), jonka käsiteltäväksi saatettiin kassaatiovalitus ja jota pyydettiin ottamaan kantaa *Vrchní soud v Praze* ratkaisun laillisuuteen, päätti esittää unionin tuomioistuimelle kysymyksiä kilpailuvastaisten menettelytapojen johdosta vahinkoa kärsineille maksettavista korvauksista annetun direktiivin 2014/104 tulkinnasta; kyseisen direktiivin 5 ja 6 artiklassa säädetään säännöistä, jotka koskevat sellaisten todisteiden esittämistä, joita pyydetään jäsenvaltioiden ja unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomiseen perustuvan vahingonkorvauskanteen nostamiseksi kansallisen oikeuden nojalla.³¹

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin muistutti, että direktiivissä 2014/104 nimenomaisesti määritellään direktiivin säännösten ajallisen soveltamisen edellytykset sen mukaan, onko kyse unionin oikeuden kannalta aineellisista säännöksistä vai muista kuin aineellisista säännöksistä.

Unionin tuomioistuin totesi käsitellyssä asiassa, että mahdollisuus määrätä vastaajan tai kolmannen hallussa olevien olennaisten todisteiden esittämisestä direktiivin 2014/104 5 ja 6 artiklassa säädetyin edellytyksin koskee vain kansallisissa tuomioistuimissa sovellettavia menettelytoimia, eikä se vaikuta suoraan asianosaisten oikeudelliseen asemaan.

Tämän perusteella yhtäältä direktiivin 2014/104 5 ja 6 artikla eivät kuulu kyseisen direktiivin 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin direktiivin aineellisiin säännöksiin vaan ne kuuluvat siis direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin muihin säännöksiin, joita sovelletaan kyseisen säännöksen mukaan 26.12.2014 jälkeen nostettuihin kanteisiin. Toisaalta on niin, että koska Tšekin lainsäätäjä on päättänyt, että kansallisia

³¹ Kyseisen direktiivin 5 artiklassa vahvistetaan säännöt, jotka yhdessä muodostavat yleisen järjestelmän, joka koskee sellaisten todisteiden esittämistä, joita pyydetään jäsenvaltioiden ja unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomiseen perustuvan vahingonkorvauskanteen nostamiseksi kansallisen oikeuden nojalla. Mainitun säännöksen täydennykseksi direktiivin 6 artiklassa esitetään erityissäännöt, jotka koskevat kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä.

säännöksiä, joilla direktiivin 2014/104 menettelysäännökset on pantu täytäntöön, sovelletaan suoraan ja ehdottomasti myös ennen sitä ajankohtaa, jolloin direktiivi oli saatettava osaksi kansallista oikeusjärjestystä, mutta 26.12.2014 jälkeen nostettuihin kanteisiin, tästä seuraa, että mainitun direktiivin 5 ja 6 artiklaa sovelletaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettuun kanteeseen, koska kyseinen kanne oli nostettu vuonna 2015.

2.2.2. Vahingon määrittämistä sääntelevät säännökset

Tuomio 22.6.2022, Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 10, 17 ja 22 artikla – Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvauskanteet – Vanhentumisaika – Kumottavissa oleva oletama vahingosta – Aiheutuneen vahingon määrittäminen – Direktiivin myöhästynyt täytäntöönpano – Ajallinen soveltaminen – Aineelliset säännökset ja menettelysäännökset

Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³² että kun direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdassa annetaan muun muassa kansallisille tuomioistuimille oikeus arvioida aiheutuneen vahingon suuruus, jos vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa käytettävissä olevien todisteiden pohjalta, kyseisen säännöksen tavoitteena on alentaa kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon määrän määrittämiseen vaadittavaa näyttökynnystä.

Unionin tuomioistuin päätteli sen oikeuskäytäntönsä perusteella, jonka mukaan todistustaakkaa ja edellytettyä todistuskynnystä koskevia sääntöjä luonnehditaan lähtökohtaisesti menettelysäännöiksi, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohta on kyseisessä direktiivissä tarkoitettu menettelysäännös, jonka osalta täytäntöönpanosäännösten soveltaminen ennen 26.12.2014 nostettuihin kanteisiin ei ole mahdollista.

Koska RM oli nostanut kanteensa 1.4.2018, kyseinen kanne, joka koski tosin ennen mainitun direktiivin voimaantuloa päättynyttä rikkomista, kuului tämän johdosta mainitun direktiivin 17 artiklan 1 kohdan ajalliseen soveltamisalaan.

³² Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.1.1, jonka otsikko on "Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa". Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.1.3, jonka otsikko on "Säännökset, joissa esitetään kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa", ja kohdassa V, jonka otsikko on "Vanhentumisaikojen koskeva järjestelmä".

2.3. Direktiivin säännösten, joissa vahvistetaan olemassa oleva oikeuskäytäntö, ajallinen soveltaminen

Tuomio 16.2.2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletyn menettelyn aiheuttaman vahingon korvaaminen – Komission päätös, jossa todetaan sellaisten yhteistoimintajärjestelyjen olemassaolo, jotka koskevat kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) – Siviiliprosessia koskeva kansallinen sääntö, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä – Jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus – Tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet – Direktiivi 2014/104/EU – Tavoitteet ja yleinen tasapaino – 3 artikla – Oikeus täyteen korvaukseen kärsitystä vahingosta – 11 artiklan 1 kohta – Kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuu – 17 artiklan 1 kohta – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus arvioida vahingon suuruus – Edellytykset – Tilanne, jossa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa – 22 artikla – Ajallinen soveltaminen

Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³³ että kun unionin lainsäätäjä on direktiivin 2014/104 3 artiklan 1 kohdassa muistuttanut jäsenvaltioiden velvollisuudesta varmistaa, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta, voi vaatia ja saada täyden korvauksen kyseisestä vahingosta, ja määritellyt kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa kyseisen oikeuden siten, että se kattaa korvauksen todellisesta vahingosta ja saamatta jääneestä voitosta sekä koron maksamisen, kyseinen lainsäätäjä on mainitun direktiivin 12 perustelukappaleesta ilmenevällä tavalla halunnut vahvistaa olemassa olevan oikeuskäytännön, joten näiden säännösten täytäntöön panemiseksi toteutettuja kansallisia toimenpiteitä on välttämättä sovellettava välittömästi kaikkiin kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuuluviin vahingonkorvauskanteisiin, kuten kyseisen direktiivin 22 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan.

Samoin direktiivin 2014/104 11 artiklan 1 kohtaa – siltä osin kuin siinä mahdollistetaan se, että asianosainen, joka esittää vahingonkorvausvaatimuksen kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneen vahingon perusteella, voi kohdistaa tämän vaatimuksen vain yhteen kyseiseen menettelyyn syyllistyneistä – on pidettävä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä kodifioivana säännöksenä ja yhtenä niistä mainitun direktiivin säännöksistä, joiden kansallisia täytäntöönpanotoimenpiteitä sovelletaan välittömästi.

³³ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.1, jonka otsikko on "Aineellinen soveltamisala". Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa IV, jonka otsikko on "Vahingon arvioiminen".

II. Vahingon korvaamisesta vastuussa olevat kartellit

Tuomio 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions ym. (C-724/17, [EU:C:2019:204](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artikla – Kyseisessä artiklassa kielletystä kartellista aiheutuneen vahingon korvaaminen – Korvauksesta vastuussa olevien yksikköjen määrittäminen – Oikeudellisten yksiköiden seuraanto – Yrityksen käsite – Taloudellisen jatkuvuuden kriteeri

Unionin tuomioistuin antoi kyseisessä ennakkoratkaisuasiassa täsmennyksiä sen tahon yksilöimisen osalta, jonka katsotaan olevan vastuussa unionin kilpailuoikeuden rikkomisista aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan kanteen yhteydessä oikeudellisten yksiköiden seuraantotilanteissa.

Suomessa oli toiminut vuosina 1994–2002 kartelli. Kyseinen kartelli koski markkinoiden jakamista, hintoja ja tarjousten tekemistä urakoiden yhteydessä, kattoi koko kyseisen jäsenvaltion ja oli omiaan vaikuttamaan myös jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Vastapuolina olleet yhtiöt ostivat vuosina 2000–2003 useiden kartelliin osallistuneiden yhtiöiden koko osakekannat, minkä jälkeen ne purkivat kyseiset yhtiöt vapaaehtoisten selvitysmenettelyjen päätteeksi. Suomen korkein hallinto-oikeus totesi 29.9.2009 antamassaan tuomiossa, että kartelliin osallistuneet yhtiöt olivat rikkoneet Suomen kilpailunrajoituslakia ja EUT-sopimuksen kartelleja koskevia määräyksiä.

Kyseisen tuomion perusteella Vantaan kaupunki pyrki saamaan kartellista aiheutuneesta vahingosta ostajayhtiöiltä vahingonkorvausta, joka siltä evättiin sillä perusteella, että Suomen oikeuteen sisältyvissä vahingonkorvaussäännöissä säädetään, että korvausvastuussa on vain se oikeussubjekti, joka on aiheuttanut vahingon.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteli ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään lähinnä, onko kartelleja koskevia EUT-sopimuksen määräyksiä tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olleen kaltaisessa tilanteessa ostajayhtiöiden voitiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä kartellista aiheutuneesta vahingosta.

Unionin tuomioistuin katsoi, että kysymykseen sen yksikön määrittämisestä, jonka on korvattava kartellista aiheutunut vahinko, sovelletaan suoraan unionin oikeutta. Koska vastuu unionin kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuneesta vahingosta on yksilöllistä, yrityksen, joka on rikkonut kyseisiä sääntöjä, on vastattava rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta. Yksikköinä, joiden on korvattava SEUT 101 artiklassa kielletystä kartellista tai menettelytavasta aiheutunut vahinko, ovat juuri ne kyseisessä määräyksessä tarkoitetut yritykset, jotka ovat osallistuneet tähän kartelliin tai menettelytapaan.

Tätä tulkintaa ei voitu kyseenalaistaa Euroopan komission argumentilla, jonka mukaan direktiivin 2014/104 11 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on vastaavuusperiaatetta ja tehokkuusperiaatetta noudattaen määritettävä se yksikkö, jonka on korvattava kyseinen vahinko.

Direktiivin 2014/104 – jota ei edes sovellettu ajallisesti pääasian tosiseikkoihin – 11 artiklan 1 kohta ei näet koske niiden yksikköjen määrittämistä, joiden on korvattava tällainen vahinko, vaan vastuun jakamista mainittujen yksikköjen välillä, eikä siinä siis anneta jäsenvaltioille toimivaltaa suorittaa kyseinen määrittäminen.

Mainituissa säännöksessä – kuten myös direktiivin 2014/104 1 artiklan, jonka otsikko on ”Kohde ja soveltamisala”, 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä – vahvistetaan sitä vastoin, että unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta ovat vastuussa nimenomaan kyseiseen rikkomiseen syyllistyneet ”yritykset”.

Tämän täsmennyksen jälkeen unionin tuomioistuin muistutti, että SEUT 101 artiklassa tarkoitetun yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta, ja sillä tarkoitetaan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän kokonaisuuden muodostaisikin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö.

Jos yksikköä, joka on syyllistynyt unionin kilpailusääntöjen rikkomiseen, muutetaan oikeudellisesti tai organisatorisesti, tästä muutoksesta ei siis välttämättä seuraa, että syntyy uusi yritys, joka on vapautettu edellisen yksikön kilpailusääntöjen vastaista menettelyä koskevasta vastuusta, jos kyseinen yksikkö ja uusi yksikkö ovat taloudelliselta kannalta samat. Jos näet tällaisesta rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta vastuussa olevat yritykset voisivat välttää vastuunsa jo pelkästään muuttamalla identiteettiään uudelleenjärjestelyillä, luovutuksilla tai muilla oikeudellisilla tai organisatorisilla muutoksilla, kyseisen järjestelmän tavoite ja kilpailusääntöjen tehokas vaikutus vaarantuisivat.

Käsitellyssä asiassa oli ilmeistä, että yhtäältä ostajayhtiöiden ja toisaalta kyseessä olleeseen kartelliin osallistuneiden yhtiöiden välillä oli taloudellinen jatkuvuus. Ostajayhtiöt olivat siis ottaneet kantaakseen viimeksi mainittujen yhtiöiden vastuun kyseisestä kartellista aiheutuneesta vahingosta.

Tuomio 6.10.2021 (suuri jaosto), Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletystä menettelytavasta aiheutuneen vahingon korvaaminen – Korvauksesta vastuussa olevien yksikköjen määrittäminen – Emoyhtiön tytäryhtiölle osoitettu vahingonkorvauskanne, joka on nostettu sellaisen päätöksen seurauksena, jossa pelkästään tämän emoyhtiön todetaan osallistuneen kartelliin – Yrityksen käsite – Taloudellisen kokonaisuuden käsite

Unionin tuomioistuin tulkitsi SEUT 101 artiklassa olevaa yrityksen käsitettä ja täsmensi edellytyksiä, joiden täyttyessä kyseisessä artiklassa kielletystä kartellista vahinkoa kärsineillä on oikeus nostaa aiheutuneen vahingon korvaamista koskeva kanne sellaisen emoyhtiön tytäryhtiötä vastaan, jonka osallistuminen kyseiseen rikkomiseen on todettu komission päätöksessä.

Vuosina 1997–1999 Sumal SL osti kaksi kuorma-autoa Mercedes Benz Trucks España SL:ltä (jäljempänä MBTE), joka on Daimler-konsernin, jonka emoyhtiö on Daimler AG, tytäryhtiö.

Euroopan komissio totesi 19.7.2016 tekemässään päätöksessä,³⁴ että Daimler AG oli rikkonut kartellit kieltäviä unionin oikeuden sääntöjä,³⁵ koska se oli toteuttanut tammikuun 1997 ja tammikuun 2011 välisenä aikana 14 muun eurooppalaisen kuorma-autonvalmistajan kanssa yhteistoimintajärjestelyjä, jotka koskivat kuorma-autojen hintojen vahvistamista ja bruttohintojen korottamista Euroopan talousalueella (ETA).

Kyseisen päätöksen seurauksena Sumal nosti vahingonkorvauskanteen MBTE:tä vastaan ja vaati tämän velvoittamista maksamaan 22 204,35 euron suuruisen rahamäärän korvauksena kyseisestä kartellista aiheutuneista vahingoista. Juzgado de lo Mercantil nro 7 de Barcelona (Barcelonan markkinatuomioistuim nro 7, Espanja) hylkäsi kuitenkin Sumalin kanteen sillä perusteella, ettei komission päätös koskenut MBTE:tä.

Sumal valitti kyseisestä tuomiosta Audiencia Provincial de Barcelonaan (Barcelonan maakunnallinen ylioikeus, Espanja). Tässä yhteydessä kyseinen tuomioistuin pohti, voidaanko – ja jos voidaan, millä edellytyksillä – vahingonkorvauskanne nostaa tytäryhtiötä vastaan sellaisen komission päätöksen perustella, jossa todetaan sen emoyhtiön kilpailua rajoittavat menettelytavat. Tässä tilanteessa kyseinen tuomioistuin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jokaisella on oikeus vaatia SEUT 101 artiklassa kiellettyyn kartelliin tai menettelytapoihin osallistuneita yrityksiä korvaamaan näistä kilpailua rajoittavista menettelytavoista aiheutuneen vahingon.

Koska nämä vahingonkorvauskanteet kuuluvat olennaisena osana unionin kilpailusääntöjen täytäntöönpanojärjestelmään, samalla tavoin kuin se, että viranomaiset panevat nämä säännöt täytäntöön, SEUT 101 artiklassa tarkoitetulla ”yrityksen” käsitteellä ei voi olla erilaista ulottuvuutta siinä asiayhteydessä, jossa komissio määrää sakkoja yrityksille (public enforcement), ja siinä asiayhteydessä, jossa näitä yrityksiä vastaan nostetaan vahingonkorvauskanteita kansallisissa tuomioistuimissa (private enforcement).

SEUT 101 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee tältä osin, että perussopimusten laatijoiden valitsema ratkaisu on ollut käyttää tätä yrityksen käsitettä yksilöitäessä kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisen tekijää, jolle voidaan määrätä seuraamus

³⁴ [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39824 – Kuorma-autot) 19.7.2016 komission tekemä päätös C(2016)4673 final, jonka tiivistelmä on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä 6.4.2017 (EUVL 2017, C 108, s. 6).

³⁵ SEUT 101 artikla ja ETA-sopimuksen 53 artikla.

kyseisen määräyksen perusteella, eikä muita käsitteitä, kuten yhtiön tai oikeushenkilön käsitettä.

Direktiivistä 2014/104 ja erityisesti sen 2 artiklan 2 alakohdasta ilmenee vastaavasti, että unionin lainsäätäjä määritteli, että ”rikkomiseen syyllistyneellä”, jonka kyseisen direktiivin mukaan on korvattava kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutunut vahinko, joka on luettava kyseisen rikkomiseen syyllistyneen syyksi, tarkoitetaan ”yritystä tai yritysten yhteenliittymää, joka on syyllistynyt kilpailuoikeuden rikkomiseen”.

Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 101 artiklassa tarkoitettuun yrityksen käsitteeseen kuuluvat siis kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta, ja sillä tarkoitetaan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti taloudellisen kokonaisuuden muodostaisikin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö.

Kun on osoitettu, että tällaiseen taloudelliseen kokonaisuuteen kuuluva yhtiö on rikkonut SEUT 101 artiklan 1 kohtaa siten, että yritys, johon se kuuluu, on rikkonut kyseistä määräystä, yrityksen käsite ja sitä kautta taloudellisen kokonaisuuden käsite johtavat täysimääräisesti yhteisvastuuseen niiden yksiköiden välillä, jotka muodostavat taloudellisen kokonaisuuden rikkomishetkellä.

Unionin tuomioistuin korosti tältä osin lisäksi, että SEUT 101 artiklassa käytetty yrityksen käsite on toiminnallinen käsite, minkä vuoksi se taloudellinen kokonaisuus, joka muodostaa yrityksen, on yksilöitävä kyseessä olevan sopimuksen kohteen näkökulmasta.

Kun siis emoyhtiön on todettu syyllistyneen SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomiseen, kyseisen rikkomisen uhri voi vapaasti pyrkiä saattamaan kyseisen emoyhtiön tytäryhtiön siviilioikeudelliseen vastuuseen sillä edellytyksellä, että vahinkoa kärsinyt osoittaa, että – kun otetaan huomioon yhtäältä taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden oikeudellisen yksikön välillä ja toisaalta kyseisen tytäryhtiön taloudellisen toiminnan ja sen rikkomisen, josta emoyhtiön on katsottu olevan vastuussa, kohteen välinen konkreettinen yhteys – kyseinen tytäryhtiö muodosti emoyhtiönsä kanssa taloudellisen kokonaisuuden.

III. Todisteiden esittäminen kansallisissa menettelyissä

1. Vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevien todisteiden esittämistä koskeva määräys

Tuomio 10.11.2022, PACCAR ym. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletystä menettelytavasta aiheutuneen vahingon korvaaminen – Kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) koskevat kollusiiviset yhteistoimintajärjestelyt – Direktiivi 2014/104/EU – Säännöt, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin – 22 artiklan 2 kohta – Ajallinen sovellettavuus – 5 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta – Vastaajan tai kolmannen osapuolen hallussa olevien olennaisten todisteiden käsite – 5 artiklan 2 kohta – Kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen perusteella yksilöityjen yksittäisten todisteiden tai olennaisten todisteiden ryhmien esittäminen – 5 artiklan 3 kohta – Todisteiden esittämistä koskevan pyynnön oikeasuhteisuuden tarkastelu – Asianosaisten ja kolmansien osapuolten oikeutettujen etujen vertailu – Näistä säännöksistä johtuvien velvoitteiden laajuus

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³⁶ unionin tuomioistuin tulkitsi direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaa siten, että todisteiden esittämistä koskeva pyyntö voi tietyin edellytyksin koskea todisteita, jotka osapuolen, jolle pyyntö on esitetty, on laadittava kasaamalla tai luokittelemalla hallinnassaan olevia tietoja.

Unionin tuomioistuin aloitti tältä osin toteamalla, että vaikka kyseisen säännöksen sanamuodon perusteella voitaisiin katsoa, että todisteiden esittämistä koskeva pyyntö voi koskea ainoastaan jo olemassa olevia todisteita, tätä säännöstä tulkittaessa on otettava huomioon myös sen asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on.

Unionin tuomioistuin totesi yhtäältä direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan asiayhteydestä, että kyseisen direktiivin 2 artiklan 13 alakohdassa olevan todisteiden käsitteen määritelmän, jonka mukaan niillä tarkoitetaan ”kaikentyyppisiä todistuskeinoja, jotka kansalliset tuomioistuimet, joissa on nostettu vahingonkorvauskanne, ottavat vastaan, erityisesti asiakirjoja ja muita tietoa sisältäviä esineitä riippumatta siitä, millaiselle välineelle tieto on tallennettu”, perusteella ei voida katsoa, että niiden todisteiden, joiden esittämistä pyydetään, on välttämättä vastattava jo olemassa olevia ”asiakirjoja”. Unionin tuomioistuin katsoi tältä osin, että vastaajan tai kolmannen osapuolen ”hallinnassa oleviin” todisteisiin tehdyssä viittauksessa esitetään

³⁶ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.2.1, jonka otsikko on ”Säännökset, joilla kansallisille tuomioistuimille annetaan mahdollisuus määrätä esittämään todisteita”.

vain tosiseikkoja koskeva toteamus, joka kuvaa edellä mainittua tietojen epäsymmetriaa, jota unionin lainsäätäjä aikoo korjata.

Unionin tuomioistuimen mukaan tätä analyysiä tukee direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan tulkitseminen tämän saman artiklan 2 ja 3 kohdan valossa, sillä niissä vaaditaan, että kansallisten tuomioistuinten on varmistuttava todisteiden esittämistä koskevan pyynnön täsmällisyyden vaatimuksen sekä suhteellisuusperiaatteen noudattamisesta.

Unionin tuomioistuin muistutti toisaalta direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan tarkoituksesta, että direktiivin 2014/104 antaminen perustuu unionin lainsäätäjän havaintoon siitä, että Euroopan komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten aloitteesta tapahtuva kilpailua rajoittavan toiminnan torjunta ei riitä varmistamaan unionin kilpailusääntöjen täysimääräistä noudattamista, ja siten tarpeeseen helpottaa sitä, että yksityisoikeudellisella täytäntöönpanolla voidaan vaikuttaa rahamääräiseen seuraamukseen ja siten tällaisen toiminnan ehkäisemiseen. Erityiset toimivaltuudet, joita kansallisilla tuomioistuimilla on oltava asianomaisten osapuolten välisen tiedon epäsymmetrian korjaamiseksi, liittyvät tämän tavoitteen saavuttamiseen.

Unionin tuomioistuin katsoi tästä näkökulmasta, että se, että todisteet, joiden esittämistä voidaan pyytää, rajoitettaisiin suoralta kädeltä ainoastaan vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa jo oleviin asiakirjoihin, voisi joissakin tapauksissa olla vastoin direktiivin 2014/104 ensisijaista tavoitetta.

Unionin tuomioistuin korosti vielä lopuksi, että tällainen direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan tulkinta ei vaikuta millään tavoin sen mekanismin soveltamiseen, jolla kyseessä olevia intressejä voidaan punnita, sellaisena kuin se ilmenee tämän saman artiklan 2 ja 3 kohdasta. Koska kyseisen direktiivin säännökset on pantava täytäntöön Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustettujen perusoikeuksien ja periaatteiden mukaisesti, kansallisten tuomioistuinten, joiden käsiteltäväksi todisteiden esittämistä koskeva pyyntö on saatettu, tehtävänä on rajoittaa tällaisten todisteiden esittäminen siihen, mikä on olennaista, oikeasuhteista ja tarpeellista sen osapuolen, jolle pyyntö on esitetty, oikeutetut edut ja perusoikeudet huomioon ottaen direktiivin 5 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisesti.

Unionin tuomioistuin totesi siten, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että vastaajan tai kolmannen osapuolen hallinnassa olevat olennaiset todisteet, jotka kansalliset tuomioistuimet voivat määrätä esitettäväksi, eivät ole pelkästään jo niiden hallinnassa olevia asiakirjoja, vaan niihin kuuluvat myös ne, jotka osapuolen, jolle todisteiden esittämistä koskeva pyyntö on esitetty, on laadittava kasaamalla tai luokittelemalla hallussaan olevia tietoja tai dataa sillä edellytyksellä, että nämä tuomioistuimet noudattavat tarkasti niille kyseisen artiklan 2 ja 3 kohdan nojalla kuuluvaa velvoitetta rajoittaa todisteiden esittäminen siihen, mikä

on olennaista, oikeasuhteista ja tarpeellista osapuolen, jolle pyyntö on esitetty, oikeutetut edut ja perusoikeudet huomioon ottaen.

2. Todisteiden esittämistä koskeva määräys komissiossa vireillä olevan menettelyn yhteydessä

Tuomio 12.1.2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö – Säännöt, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin – Direktiivi 2014/104/EU – 5 ja 6 artikla – Todisteiden esittäminen – Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvät todisteet – Euroopan komissiossa vireillä oleva kilpailusääntöjen rikkomista koskeva menettely – Kansallinen oikeudenkäynti, joka koskee samaan rikkomiseen perustuvaa vahingonkorvauskannetta – Todisteiden esittämistä koskevat edellytykset

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³⁷ unionin tuomioistuin täsmensi sääntöjä, joiden mukaisesti kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu kartellin aiheuttaman vahingon korvaamista koskeva kanne, voi määrätä olennaisten todisteiden esittämisestä, vaikka tuomioistuinmenettely on keskeytetty komissiossa vireillä olevan kyseistä kartellia koskevan menettelyn johdosta.

Unionin tuomioistuin muistutti tältä osin, että direktiivin 2014/104 5–8 artiklassa esitetyt asiakirjojen esittämiseen sovellettavat säännökset heijastavat yhtäältä punnintaa, jota tehdään kilpailuviranomaisten toteuttamien toimien tehokkuuden ja toisaalta henkilöiden, jotka katsovat kärsineensä vahinkoa kilpailunvastaisista menettelytavoista, nostamien vahingonkorvauskanteiden tehokkuuden välillä.

Vaikka, kun otetaan huomioon tietojen epäsymmetria, joka usein leimaa kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuvien vahinkojen korvaamista koskeviin kanteisiin liittyviä oikeusriitoja, direktiivillä 2014/104 pyritään parantamaan kilpailunvastaisesta toiminnasta vahinkoa kärsineiden oikeutta saada tutustua todisteisiin, sillä siis samalla myös rajoitetaan sitä tiukasti.

Ensinnäkin direktiivin 2014/104 5 artiklassa vahvistetaan joukko yleisiä sääntöjä, jotka koskevat todisteiden esittämistä kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta nostettuja vahingonkorvauskanteita koskevissa menettelyissä.

³⁷ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.2.1, jonka otsikko on ”Säännökset, joilla kansallisille tuomioistuimille annetaan mahdollisuus määrätä esittämään todisteita”.

Toiseksi kyseisen direktiivin 6 artiklassa säädetään kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä koskevista erityisistä säännöistä, jotka osoittavat muun muassa sen, että suojan taso vaihtelee pyydettyjen tietojen ja julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa käytävien menettelyjen tehokkuuden turvaamisen tarpeen perusteella. Kyseisessä säännöksessä tehdään nimittäin ero useiden todisteiden ryhmien välillä.

Kolmanneksi – kuten direktiivin 2014/104 5 artiklan 3 kohdasta ja 6 artiklan 4 kohdasta ilmenee – kyseisessä direktiivissä säädetään täten todisteiden esittämistä koskeviin pyyntöihin sovellettavasta erityisestä järjestelmästä, jossa näitä pyyntöjä ei automaattisesti hyväksytä vaan jossa niitä arvioidaan suhteellisuusperiaatteen kannalta ja ottamalla huomioon asiaan liittyvät olosuhteet ja oikeutetut edut. Kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, on siten valvottava oikeasuhteisuutta tarkasti ja otettava tarvittaessa huomioon näkemys, jonka asianomainen kilpailuviranomainen voi direktiivin 2014/104 6 artiklan 11 kohdan mukaisesti esittää tälle tuomioistuimelle.

Näiden täsmennysten valossa unionin tuomioistuin tarkasteli aluksi ennakkoratkaisukysymystä siitä, voiko kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu kilpailuoikeuden rikkomista koskeva vahingonkorvauskanne, määrätä todisteiden esittämisestä ja keskeyttää samalla oikeudenkäynnin sellaisen hallinnollisen menettelyn johdosta, jota Euroopan komissio ei ole vielä päättänyt.

Unionin tuomioistuin totesi tältä osin, että asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohdan mukaan tosin kansallisten tuomioistuinten on pidättäydyttävä tekemästä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa sellaisen päätöksen kanssa, jota komissio harkitsee jo käynnistämässään menettelyssä, ja tässä tarkoituksessa arvioitava, onko menettely keskeytettävä. Kun direktiivin 2014/104 kaikkia säännöksiä luetaan yhdessä, käy kuitenkin ilmi, ettei siinä veloiteta kansallisia tuomioistuimia keskeyttämään oikeudenkäyntejä, jotka liittyvät niiden käsiteltäviksi saatettuihin kilpailuoikeuden rikkomisiin perustuviin vahingonkorvauskanteisiin, sen vuoksi, että komissio on aloittanut samoja rikkomisia koskevan menettelyn.

Unionin tuomioistuin täsmensi tältä osin, että kun kansallinen tuomioistuin määrää asianosaiset tai kolmannet osapuolet esittämään todisteita vahingonkorvauskanteeseen liittyvässä oikeudenkäynnissä, joka on keskeytetty sen vuoksi, että komissio on aloittanut menettelyn, se ei lähtökohtaisesti tee päätöstä, joka voi olla ristiriidassa sellaisen päätöksen kanssa, jota komissio harkitsee.

Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin rajattava todisteiden esittäminen siihen, mikä on täysin olennaista, oikeasuhteista ja välttämätöntä, ja huolehdittava siitä, ettei todisteiden esittäminen voi aiheettomasti haitata käynnissä olevaa komission tutkimusta. Sen on tätä varten tutkittava perusteellisesti pyydettyjen todisteiden olennaisuus, näiden todisteiden ja esitetyn korvausvaatimuksen välinen yhteys sekä todisteiden riittävä täsmällisyys ja oikeasuhteisuus. Kansallisen tuomioistuimen on tässä

yhteydessä otettava huomioon myös se, onko vahingonkorvauskanteeseen liittyvä oikeudenkäynti keskeytetty.

Unionin tuomioistuin totesi lopuksi, että kansallisen hallinnollisen menettelyn keskeyttämistä siihen saakka, kunnes komissio on päättänyt tutkimuksen kyseessä olevassa asiassa, on pidettävä vain välimenona, jota ei voida rinnastaa kyseisen menettelyn päättämiseen.

Unionin tuomioistuin täsmensi lisäksi, että kansallinen lainsäädäntö, jolla rajoitetaan väliaikaisesti kaikkien kilpailuasioita koskevan hallinnollisen menettelyn aikana toimitettujen tietojen esittämistä, ei ole direktiivin 2014/104 6 artiklan 5 kohdan a alakohdan ja 6 artiklan 9 kohdan mukainen.

Direktiivin 2014/104 6 artiklan 5 kohdan sanamuodosta, kun sitä luetaan direktiivin johdanto-osan 25 perustelukappaleen valossa, ilmenee näet yksiselitteisesti, että kyseisen säännöksen nojalla myönnettävä väliaikainen suoja ei koske kaikkia tietoja, jotka on toimitettu kilpailuviranomaiselle, vaan pelkästään tietoja, jotka on valmisteltu erityisesti kyseisen viranomaisen menettelyä varten.

Direktiivin 2014/104 systemaattinen tulkinta vahvistaa tämän päätelmän. Unionin tuomioistuin huomautti tältä osin erityisesti, että se, että jäsenvaltioiden sallittaisiin laajentaa niiden tietojen alaa, jotka voidaan määrätä esitettäväksi vasta direktiivin 6 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun menettelyn päättämisen jälkeen, johtaisi todisteiden esittämisen rajoittamiseen, mikä olisi ristiriidassa direktiivin 5 artiklan 8 kohdan, jossa jäsenvaltioille annetaan nimenomaisesti lupa vahvistaa sääntöjä, jotka johtavat laajempaan todisteiden esittämisvelvollisuuteen, logiikan kanssa.

Unionin tuomioistuin totesi lopuksi, ettei direktiivi 2014/104 ole esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin määrää kansallisen lainsäädännön menettelyllistä välinettä soveltaen todisteiden esittämisestä yksinomaan siinä tarkoituksessa, että ne talletetaan tuomioistuimeen ja että ne esitetään vasta sen jälkeen, kun se on tarkastanut, onko tämän julkistamisen osalta odotettava, että vireillä oleva hallinnollinen menettely päätetään. Sillä edellytyksellä, että suhteellisuusperiaatteesta johtuvia vaatimuksia noudatetaan, tällaisella menettelyllisellä välineellä voidaan näet edistää kilpailusääntöjen rikkomiseen perustuvien vahingonkorvausvaatimusten tehokkuutta ja säilyttää tietyille todisteille direktiivin 2014/104 6 artiklan 5 kohdan nojalla kuuluva suoja.

3. Määräyksen antamista koskevan vaatimuksen esittäjän velvollisuus kyetä osoittamaan vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavaksi

Tuomio 29.1.2026, Meliá Hotels International (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettavat vahingonkorvauskanteet – Direktiivi 2014/104/EU – 5 artiklan 1 kohta – Soveltamisala – Eriytynen vahvistuskanne, joka koskee asiakirjojen esittämistä ennen mahdollista vahingonkorvauskanteen nostamista – Vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden arviointi

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³⁸ unionin tuomioistuin tarkasteli lisäksi ennakkoratkaisukysymystä siitä, täyttyykö direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetty edellytys, jonka mukaan pyydettyjen todisteiden saaminen edellyttää, että kantaja esittää vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavuuden tueksi asianmukaiset perustelut, kun kyse on Euroopan komission päätöksestä, jossa todetaan unionin kilpailuoikeuden rikkominen tarkoitukseen perustuvan vertikaalisen kilpailunrajoituksen muodossa.

Unionin tuomioistuin huomautti tältä osin aluksi, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdassa edellytetään lähinnä, että henkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi, esittää todisteiden esittämistä koskevan pyyntönsä tueksi asianmukaiset perustelut, jotka sisältävät kohtuudella käytettävissä olevat tosiseikat ja todisteet, jotka riittävät hänen vahingonkorvausvaatimuksensa uskottavuuden tueksi, eli rikkomisen tapahtumisen, vahingon syntymisen sekä kyseisen rikkomisen ja kyseisen vahingon välisen syy-yhteyden uskottavuuden.

Unionin tuomioistuin katsoi seuraavaksi rikkomisen uskottavuuden osoittamisesta, että komission päätös, jossa todetaan SEUT 101 artiklan rikkominen, mahdollistaa sen, että kansallinen tuomioistuin voi todeta kyseessä olevan rikkomisen tapahtumisen ja sitäkin suuremmalla syyllä sen uskottavuuden, koska kansallinen tuomioistuin ei voi tehdä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa tällaisen päätöksen kanssa. Kyseinen päätös ei kuitenkaan sellaisenaan riitä tukemaan vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuutta kaikissa olosuhteissa. Tätä varten on vielä osoitettava vahingon ja syy-yhteyden uskottavuus.

Vahingon uskottavuuden osoittamisesta unionin tuomioistuin muistutti lisäksi, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan kartellista, joka on – kuten kyseisen direktiivin 2 artiklan 14 alakohdasta ilmenee – ymmärrettävä horisontaaliseksi kilpailunrajoitukseksi kahden tai useamman kilpailijan välillä, aiheutuneen vahingon olemassaoloa koskeva kumottavissa oleva oletama. Tämä sulkee siis pois sen, että tällaista kumottavissa olevaa oletamaa voitaisiin soveltaa vertikaaliseen

³⁸ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.1, jonka otsikko on ”Aineellinen soveltamisala”.

kilpailunrajoitukseen, jossa on mukana yrityksiä, jotka eivät kilpaile keskenään ja jotka toimivat tuotanto- tai jakeluketjun eri tasoilla.

Niinpä on katsottava, että jos kyseessä on komission päätös, jossa todetaan kielletty kartelli, kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon uskottavuus on katsottava toteen näytetyksi, ellei vastaaja kumoa olettamaa, mutta näin ei ole silloin, kun kyseessä on komission päätös, jossa todetaan SEUT 101 artiklan rikkominen vertikaalisen kilpailunrajoituksen muodossa, vaikka kyse olisi tarkoitukseen perustuvasta kilpailunrajoituksesta. Tällainen päätös voi kuitenkin sisältää vahingon ja syy-yhteyden uskottavuuden arvioinnin kannalta merkityksellisiä seikkoja.

Edellä esitetyn perusteella unionin tuomioistuin katsoi, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että komission päätös, jossa todetaan unionin kilpailuoikeuden rikkominen tarkoitukseen perustuvan vertikaalisen kilpailunrajoituksen muodossa, ei riitä osoittamaan vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuutta, koska tämä edellyttää paitsi tällaisella päätöksellä todetun rikkomisen uskottavuuden osoittamista myös vahingon syntymisen sekä kyseisen vahingon ja kyseisen rikkomisen välisen syy-yhteyden uskottavuuden osoittamista. Se, että päätös on annettu sovintomenettelyn päätteeksi, ei edellytä erilaista vastausta.

Unionin tuomioistuin totesi lopuksi, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden osoittaminen ei edellytä sen osoittamista, että on pikemminkin todennäköistä kuin epätodennäköistä, että edellytykset kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuvan vastuun syntymiselle täyttyvät. Riittää, että vaatimuksen esittäjä osoittaa, että oletus siitä, että nämä edellytykset täyttyvät, on kohtuudella hyväksyttävissä.

Unionin tuomioistuin korosti, että direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua uskottavuuden käsitettä on tulkittava unionin oikeudessa itsenäisesti, ja totesi, että tavanomaisen merkityksensä mukaan vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden käsite ei edellytä sitä, että vastuun syntymisen edellytysten täyttymisen osoitetaan olevan erityisen todennäköistä, vaan se viittaa päinvastoin siihen, että on välttämätöntä ja riittävää, että todisteiden esittämistä koskevan pyynnön ratkaiseva kansallinen tuomioistuin vakuuttuu siitä, että oletus näiden kolmen edellytyksen täyttymisestä on kohtuudella hyväksyttävissä.

Tätä tulkintaa tukee direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohtaan sisältyvän vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden käsitteen kontekstuaalinen analyysi. Yhtäältä nimittäin kyseisen säännöksen, luettuna erityisesti kyseisen direktiivin johdanto-osan 6, 14 ja 15 perustelukappaleen valossa, systematiikassa vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden osoittaminen ei johda korvauksen myöntämiseen päävaatimuksen yhteydessä vaan sellaisen todisteiden etukäteistä esittämistä koskevan määräyksen saamiseen, joka on tarpeen tällaisen vaatimuksen tehokkuuden kannalta. Näyttökynnyksen, jota edellytetään päävaatimuksen kannalta tarpeellisten todisteiden saamiseksi, on siis oltava alempi kuin se näyttökynnys, jota

edellytetään päävaatimuksen kohteena olevan vastuun syntymisedellytysten täyttymisen toteamiseksi.

Toisaalta direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdasta ja kyseisen direktiivin johdanto-osan 16 perustelukappaleesta ilmenee, että vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuus on osoitettava pelkästään kantajan kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen ja todisteiden perusteella, mikä kuvastaa unionin lainsäätäjän tahtoa olla asettamatta kantajalle suhteetonta todistustaakkaa vaan ainoastaan vaatia tätä esittämään uskottava väite siitä, että se on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi.

Unionin tuomioistuimen mukaan tämä tulkinta on myös ainoa tulkinta, joka on sovitettavissa yhteen direktiivin 2014/104 tavoitteiden eli erityisesti kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuville vahingonkorvauskanteille ominaisen tietojen epäsymmetrian korjaamisen kanssa. Vahingonkorvausvaatimuksen toteen näyttämiseksi tarvittavat todisteet ovat nimittäin usein pelkästään vastapuolen tai kolmansien hallussa, eikä kantajalla useinkaan ole riittävästi tietoa kyseisistä todisteista tai riittävää mahdollisuutta saada niitä.

Kantajan velvoittaminen esittämään vahingonkorvauskanteensa kannalta tarpeellisten todisteiden esittämistä koskevan pyyntönsä tueksi, että on ennemminkin todennäköistä kuin epätodennäköistä, että kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuvan vastuun syntymisen edellytykset täyttyvät, on kuitenkin erittäin tiukka oikeudellinen vaatimus, joka voi aiheettomasti haitata kantajan vahingonkorvausoikeuden tehokasta käyttämistä. Tällainen näyttövaatimus olisi ristiriidassa vahingonkorvausvaatimusten esittämisen helpottamista koskevan tavoitteen kanssa, koska vaadittu näyttökynnys olisi sellainen, että kantajan olisi sen vuoksi lähes mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa nostaa vahingonkorvauskanne.

Direktiivin 2014/104 tavoitteet tukevat siis sellaista vahingonkorvausvaatimuksen uskottavuuden käsitteen ja kantajalle kuuluvan todistustaakan tulkintaa, jonka mukaan kantajan on kohtuudella käytettävissään olevien tietojen perusteella vakuutettava todisteiden esittämistä koskevan pyyntönsä ratkaiseva kansallinen tuomioistuin siitä, että oletus kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuvan vastuun syntymiselle asetettujen kolmen kumulatiivisen edellytyksen täyttymisestä on kohtuudella hyväksyttävissä.

4. Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämistä koskevat rajoitukset; leniency-lausunnot ja sovintoehdotukset

Tuomio 30.10.2025, FL und KM Baugesellschaft ja S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artikla – Tehokas vaikutus – Direktiivi 2014/104/EU – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat säännöt – 6 artiklan 6 ja 7 kohta – 7 artiklan 1 kohta – Direktiivi 2019/1/EU – Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten täytäntöönpanovalmiuksien parantaminen ja sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan varmistaminen – 31 artiklan 3 kohta – Soveltamisala – Kansallisten viranomaisten keskinäistä hallinnollista avunantoa koskeva järjestelmä – Asian siirtäminen kilpailuviranomaiselta rikostutkintaa suorittavalle viranomaiselle – Leniency-lausuntojen ja sovintoehdotuksien sekä niiden liitteiden sisällyttäminen rikostutkinnan asiakirja-aineistoon – Henkilöiden, joiden osalta on aloitettu esitutkinta, ja muiden tällaisen menettelyn osapuolten oikeus tutustua kyseisiin asiakirjoihin

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,³⁹ unionin tuomioistuin täsmensi sellaisilla leniency-lausunnoilla tai sovintoehdotuksilla, jotka yritykset ovat tehneet sellaisten kartellien yhteydessä, johon ne ovat osallistuneet ja joista on aiheutunut vahinkoa kolmansille osapuolille, olevan ilmaisemista koskevan suojan rajoja.

Unionin tuomioistuin korosti tältä osin, että direktiivin 2019/1 31 artiklan 3 kohdassa annetaan leniency-lausunnoille ja sovintoehdotuksille suojaa, joka on taattava riippumatta asiayhteydestä, jossa kyseisiä lausuntoja ja ehdotuksia käytetään.

Kyseisen 31 artiklan 3 kohdasta ilmenee erityisesti, että unionin kilpailuoikeudessa annetaan oikeus tutustua leniency-lausuntoihin ja sovintoesityksiin, jotka on laadittu kansallisen kilpailuviranomaisen täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä, ainoastaan kyseisten menettelyjen kohteena oleville osapuolille ja ainoastaan sitä tarkoitusta varten, että nämä voisivat käyttää puolustautumisoikeuksiaan.

Kyseisessä säännöksessä olevaa ilmaisua ”kyseessä olevan menettelyn kohteena olevat osapuolet” ei voida ymmärtää siten, että siihen sisältyisivät vahinkoa kärsineet henkilöt, jotka voivat nostaa vahingonkorvauskanteen.

Kyseinen säännös menettäisi siten merkityksensä, jos kansallisessa oikeudessa ei annettaisi leniency-lausunnoille ja sovintoehdotuksille sen jälkeen, kun ne on siirretty poliisi- ja syyttäjäviranomaisille kyseisten viranomaisten toteuttaman esitutkintamenettelyn yhteydessä keskinäistä hallinnollista avunantoa koskevan järjestelmän perusteella, vastaavaa suojaa kuin niille annetaan unionin kilpailuoikeudessa ja erityisesti jos kaikilla tämän menettelyn osapuolilla mukaan

³⁹ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.1, jonka otsikko on ”Aineellinen soveltamisala”.

luettuna vahinkoa kärsineet henkilöt, jotka voivat nostaa vahingonkorvauskanteen, olisi oikeus tutustua näihin lausuntoihin ja näihin sovintoehdotuksiin.

Koska tällainen tutustumista koskeva oikeus olisi omiaan heikentämään direktiivin 2019/1 31 artiklan 3 kohdan tehokasta vaikutusta, sitä ei voida antaa muille esitutkimamenettelyn osapuolille kuin epäillyille eikä varsinkaan asianomaisesta kilpailuoikeuden rikkomisesta vahinkoa kärsineille henkilöille, jotka vaativat siitä aiheutuneesta vahingosta korvausta.

Edellä esitetyn perusteella unionin tuomioistuin totesi, että direktiivin 2019/1 31 artiklan 3 kohtaa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan ja 48 artiklan 2 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan rikosoikeudellisessa menettelyssä, joka ei koske kilpailuoikeuden rikkomista, muilla kyseisen rikosoikeudellisen menettelyn osapuolilla ja erityisesti asianomaisesta kilpailuoikeuden rikkomisesta vahinkoa kärsineillä henkilöillä, jotka vaativat tästä rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta korvausta, on oikeus tutustua kansallisessa kilpailuviranomaisessa käytävää menettelyä varten laadittuihin ja kansallisille poliisi- ja syyttäjäviranomaisille toimitettuihin leniency-lausuntoihin ja sovintoehdotuksiin.

IV. Vahingon arvioiminen

Tuomio 16.2.2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletyn menettelyn aiheuttaman vahingon korvaaminen – Komission päätös, jossa todetaan sellaisten yhteistoimintajärjestelyjen olemassaolo, jotka koskevat kuorma-autojen hinnoittelua ja bruttohintojen korotuksia Euroopan talousalueella (ETA) – Siviiliprosessia koskeva kansallinen sääntö, jonka mukaan tilanteessa, jossa vaatimus hyväksytään osittain, kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ellei kyse ole väärinkäyttötarkoituksessa aloitetusta oikeudenkäynnistä – Jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus – Tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet – Direktiivi 2014/104/EU – Tavoitteet ja yleinen tasapaino – 3 artikla – Oikeus täyteen korvaukseen kärsitystä vahingosta – 11 artiklan 1 kohta – Kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuu – 17 artiklan 1 kohta – Kansallisen tuomioistuimen mahdollisuus arvioida vahingon suuruus – Edellytykset – Tilanne, jossa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa – 22 artikla – Ajallinen soveltaminen

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,⁴⁰ unionin tuomioistuin tulkitsi direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohtaa, jonka mukaan

⁴⁰ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.1, jonka otsikko on "Aineellinen soveltamisala". Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.3, jonka otsikko on "Direktiivin säännösten, joissa vahvistetaan olemassa oleva oikeuskäytäntö, ajallinen soveltaminen".

jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on kansallisten menettelyjen mukaisesti toimivalta arvioida kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneen vahingon suuruus, jos osoitetaan, että kantajalle on aiheutunut vahinkoa mutta että käytettävissä olevien todisteiden perusteella on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa määrittää vahingon tarkkaa määrää.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteli tässä yhteydessä lähinnä, sallitaanko kyseisessä säännöksessä säädetty tuomioistuimen suorittama vahingon suuruuden arviointi käsitellyn asian kaltaisissa olosuhteissa, joissa yhtäältä vastaaja oli antanut kantajalle oikeuden tutustua tietoihin, joiden perusteella se oli itse laatinut asiantuntijakertomuksensa sulkeakseen pois sen, että kyse ei ollut korvattavasta vahingosta, ja joissa toisaalta vahingonkorvausvaatimus oli kohdistettu ainoastaan yhteen SEUT 101 artiklan rikkomisen toteavan päätöksen adressaateista, joka oli pitänyt kaupan ainoastaan osaa kantajan hankkimista tuotteista.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin korosti aluksi, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdan sanamuodolla rajataan tuomioistuimen suorittaman vahingon suuruuden arvioinnin soveltamisala tilanteisiin, joissa vahingon määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa sen jälkeen, kun on osoitettu, että kantajalle on aiheutunut vahinkoa.

Unionin tuomioistuin muistutti, että direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohta kuuluu toimenpiteisiin tietojen epäsymmetrian korjaamiseksi niiden henkilöiden, joihin kilpailua rajoittava toiminta vaikuttaa, ja niiden yritysten välillä, jotka ovat rikkoneet kilpailuoikeutta, ja totesi lisäksi, että kyseinen toimenpide voi olla vuorovaikutuksessa muiden direktiivissä säädettyjen korjaavien toimenpiteiden kanssa. Tarve tuomioistuimen suorittamalle kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneen vahingon suuruuden arvioinnille voi näin ollen riippua erityisesti siitä, mihin kantajan direktiivin 2014/104 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti tekemä todisteiden esittämistä koskeva pyyntö on johtanut.

Unionin tuomioistuin täsmensi tältä osin, että koska kyseisellä säännöksellä on keskeinen asema direktiivissä 2014/104, kansallisen tuomioistuimen on ennen vahingon suuruuden arviointia tarkistettava, onko kantaja tukeutunut mainittuun säännökseen. Siinä tapauksessa, että vahingon suuruuden arviointi on mahdotonta kantajan passiivisuuden vuoksi, kansallisen tuomioistuimen ei ole asetettava kantajan asemaan tai korjattava sen laiminlyöntejä.

Sitä vastoin pääasiassa kyseessä olleelle tilanteelle ominaiset seikat, joihin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittasi ennakkoratkaisukysymyksissään, eli yhtäältä se, että Daimler oli antanut pääasian kantajien käyttöön tiedot, joihin se oli nojautunut riitauttaakseen kantajien asiantuntijalausunnon, ja toisaalta se, että pääasian kantajat olivat kohdistaneet vaatimuksensa ainoastaan yhteen Euroopan komission toteamaan kilpailunvastaiseen toimintaan syylistyneistä toimijoista, eivät olleet

sellaisinaan merkityksellisiä arvioitaessa sitä, voiko kansallinen tuomioistuin arvioida vahingon suuruuden direktiivin 2014/104 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Viimeksi mainitun seikan osalta unionin tuomioistuin palautti mieleen oikeuskäytännössä vahvistetun periaatteen, joka on vahvistettu direktiivin 2014/104 11 artiklassa ja jonka mukaan kilpailuoikeuden rikkominen merkitsee lähtökohtaisesti siihen syyllistyneiden toimijoiden yhteisvastuuta.

V. Vanhentumisaikoja koskeva järjestelmä

Tuomio 22.6.2022, Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – 10, 17 ja 22 artikla – Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostetut vahingonkorvauskanteet – Vanhentumisaika – Kumottavissa oleva oletama vahingosta – Aiheutuneen vahingon määrittäminen – Direktiivin myöhästynyt täytäntöönpano – Ajallinen soveltaminen – Aineelliset säännökset ja menettelsäännökset

Unionin tuomioistuin tarkasteli direktiivin 2014/104 10 artiklan, jossa vahvistetaan kilpailuoikeuden rikkomisten johdosta nostettujen vahingonkorvauskanteiden vanhentumista koskevat säännöt, ajallista sovellettavuutta ja täsmensi kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,⁴¹ SEUT 101 artiklasta johtuvia vaatimuksia siltä osin kuin on kyse sellaisten kansallisten vanhentumisaikojen alkamisajankohdan määrittämisestä, jotka koskevat ennen direktiivin 2014/104 voimaantuloa päättyneistä rikkomisista nostettuja vahingonkorvauskanteita.

Koska direktiivi 2014/104 on saatettu osaksi Espanjan oikeusjärjestystä viisi kuukautta kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisen eli 27.12.2016 jälkeen, unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisen direktiivin 10 artiklan ajallisen sovellettavuuden määrittämiseksi oli tarkastettava, oliko pääasiassa kyseessä ollut oikeudellinen tilanne täysin toteutunut ennen mainitun direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymistä vai jatkuivatko sen vaikutukset kyseisen määräajan päättymisen jälkeen. Unionin tuomioistuin katsoi erityisesti, että oli selvitettävä, oliko pääasiassa kyseessä olleeseen tilanteeseen sovellettava vanhentumisaika umpeutunut direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisajankohtana eli 27.12.2016, mikä edellytti sen ajankohdan määrittämistä, josta kyseinen vanhentumisaika oli alkanut kulua. Tuolloin voimassa olleessa Espanjan oikeudessa

⁴¹ Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.1.1, jonka otsikko on "Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa". Kyseinen tuomio esitellään myös kohdassa I.2.1.3, jonka otsikko on "Säännökset, joissa esitetään kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kartellista aiheutuu vahinkoa", ja kohdassa I.2.2.2, jonka otsikko on "Vahingon määrittämistä sääntelevät säännökset".

säädettiin, että yhden vuoden pituinen vanhentumisaika alkoi kulua siitä ajankohdasta, jolloin vahinkoa kärsinyt henkilö sai tiedon vastuun synnyttävistä tosiseikoista.

Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oli ratkaistava ajankohta, jolloin RM oli saanut kyseisen tiedon käsittelyssä asiassa, sen oli tulkittava sovellettavia kansallisia säännöksiä niin pitkälti kuin mahdollista unionin oikeuden ja erityisesti SEUT 101 artiklan sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti.

Unionin tuomioistuin korosti tässä yhteydessä tehokkuusperiaatteesta ilmenevän, että kilpailuoikeuden rikkomisten johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat kansalliset vanhentumisajat eivät saa alkaa kulua ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja vahinkoa kärsineen henkilön tiedossa on tai hänen tiedossa voidaan kohtuudella olettaa olevan hänen vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta välttämättömät seikat eli vahingon aiheutuminen, kyseisen vahingon ja tehdyn kilpailuoikeuden rikkomisen välinen syy-yhteys sekä tieto tähän rikkomiseen syyllystyneestä.

Unionin tuomioistuin huomautti tältä osin, että näytti siltä, että kartellin toteavasta komission päätöksestä 19.7.2016 annetussa lehdistötiedotteessa ei yksilöity yhtä täsmällisesti kuin 6.4.2017 julkaistussa tiivistelmässä niitä, jotka olivat syyllystyneet rikkomiseen, rikkomisen tarkkaa kestoja eikä rikkomisen piiriin kuuluneita tuotteita. SEUT 101 artiklan täysi tehokkuus edellytti siis, että käsittelyssä asiassa RM:n nostaman vahingonkorvauskanteen vanhentumisajan katsottiin alkaneen kulua siitä päivästä, jona komission päätöstä koskeva tiivistelmä julkaistiin.

Jos näin on, oli siis ilmeistä, että kyseinen määräaika ei ollut umpeutunut ennen direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymistä. Se oli kulunut edelleen jopa Espanjan täytäntöönpanolainsäädännön voimaantuloajankohdan jälkeen. Unionin tuomioistuin siis katsoi, että koska RM:n vahingonkorvauskanteeseen aikaisempien sääntöjen nojalla sovellettu vanhentumisaika ei ollut umpeutunut ennen kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisajankohtaa, kyseinen kanne kuului mainitun direktiivin 10 artiklan ajalliseen soveltamisalaan.

Tuomio 18.4.2024 (suuri jaosto), Heureka Group (Hintavertailusivustot) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 102 artikla – Tehokkuusperiaate – Kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostetut vahingonkorvauskanteet – Direktiivi 2014/104/EU – Direktiivin täytäntöönpanon viivästyminen – Ajallinen soveltaminen – 10 artikla – Vanhentumisaika – Alkamisajankohtaa koskevat yksityiskohtaiset säännöt – Rikkomisen päättymisen – Tiedon saaminen vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömistä tiedoista – Kilpailusääntöjen rikkomisen toteavaa Euroopan komission päätöstä koskevan tiivistelmän julkaiseminen Euroopan unionin virallisessa lehdessä – Komission päätöksen, joka ei ole vielä lopullinen, sitova vaikutus – Vanhentumisajan keskeytyminen tai

katkeaminen komission tutkimuksen ajaksi tai siihen saakka, kunnes komission päätöksestä tulee lopullinen

Kyseisessä tuomiossa, jonka tosiseikat ja oikeudelliset seikat on esitetty edellä,⁴² unionin tuomioistuin täsmensi SEUT 102 artiklasta ja direktiivistä 2014/104 johtuvia vaatimuksia siltä osin kuin on kyse unionin kilpailuoikeuden sääntöjen jatkettuihin rikkomisiin liittyvien vahingonkorvauskanteiden vanhentumisesta.

Unionin tuomioistuin selvitti direktiivin 2014/104 10 artiklan ajallisen sovellettavuuden määrittämiseksi käsitellyssä asiassa, oliko pääasiassa kyseessä ollut oikeudellinen tilanne täysin toteutunut ennen 27.12.2016 vai jatkuivatko sen vaikutukset tämän jälkeen.

Tätä varten oli tutkittava, oliko pääasiassa kyseessä olleeseen tilanteeseen sovellettava kansallinen vanhentumisaika jo päättynyt 27.12.2016. Tässä yhteydessä oli kuitenkin otettava huomioon, että sovellettavien kansallisten vanhentumissääntöjen oli jopa ennen direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymistä oltava vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisia eivätkä ne voineet tehdä tyhjäksi SEUT 102 artiklan täyttä tehokkuutta.

SEUT 102 artiklan täysi tehokkuus ja erityisesti siinä määrätyn kiellon tehokas vaikutus edellyttävät, että kansalliset vanhentumisaajat, joita sovelletaan kyseisen artiklan rikkomisen johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, eivät ala kulua ennen kuin rikkomisen on päättynyt ja vahinkoa kärsineen henkilön tiedossa ovat tai hänen tiedossaan voidaan kohtuudella olettaa olevan hänen vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta välttämättömät seikat.

Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä oli käsitellyssä asiassa määrittää se ajankohta, jona Heureka sai nämä tiedot tietoonsa, unionin tuomioistuin piti kuitenkin hyödyllisenä todeta, että kyseinen ajankohta vastaa lähtökohtaisesti päivää, jona komission päätöksen, jossa rikkomisen todetaan, tiivistelmä julkaistiin *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*, riippumatta siitä, onko tästä päätöksestä tullut lopullinen vai ei.

Unionin tuomioistuin täsmensi lisäksi, että SEUT 102 artikla ja tehokkuusperiaate edellyttävät vanhentumisaajan keskeyttämistä tai katkaisemista komission suorittaman tutkinnan ajaksi. Kyseinen artikla ja periaate eivät sitä vastoin edellytä, että vanhentumisaajan kulumisen keskeytetään siihen saakka, kunnes komission päätöksestä tulee lopullinen. Vahinkoa kärsinyt voi nimittäin vahingonkorvauskanteensa tueksi tukeutua toteamuksiin, jotka sisältyvät komission päätökseen, joka ei ole vielä lopullinen, koska se on sitova, kunnes se kumotaan.

⁴² Oikeusriidan tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta ks. kohta I.2.1.1, jonka otsikko on "Säännökset, joilla säännellään vahingonkorvauskanteita koskevaa vanhentumisaikaa".

Edellä esitetyn perusteella unionin tuomioistuin katsoi, että pääasiassa kyseessä olleen kaltainen kansallinen vanhentumisjärjestelmä, jonka mukaan yhtäältä kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa kulua kunkin SEUT 102 artiklan rikkomisesta johtuvan osittaisen vahingon osalta itsenäisesti ja erikseen siitä ajankohdasta, jona vahinkoa kärsinyt on saanut tai hänen voidaan kohtuudella katsoa saaneen tiedon siitä, että hänelle on aiheutunut tällainen osittainen vahinko, sekä tiedon vahingonkorvausvastuussa olevasta henkilöstä, eikä ole tarpeen, että rikkominen on päättynyt ja että vahinkoa kärsinyt on saanut tiedon siitä, että kyseinen toiminta merkitsee kilpailusääntöjen rikkomista, ja toisaalta kyseistä määräaika ei voida keskeyttää tai katkaista komission tällaista rikkomista koskevan tutkinnan ajaksi, on ristiriidassa SEUT 102 artiklan ja tehokkuusperiaatteen kanssa siltä osin kuin se tekee korvauksen vaatimista saman rikkomisen seurauksena aiheutuneesta vahingosta koskevan oikeuden käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

Näin ollen oli jätettävä ottamatta huomioon kyseisen vanhentumisjärjestelmän osatekijät, jotka ovat ristiriidassa SEUT 102 artiklan ja tehokkuusperiaatteen kanssa, ja oli tutkittava, oliko direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisajankohtana eli 27.12.2016 kansallisessa oikeudessa säädetty vanhentumisaika, jota sovellettiin pääasiassa kyseessä olleeseen tilanteeseen tuohon ajankohtaan saakka, päättynyt.

Tältä osin komission päätöksestä, jossa Googlen todetaan käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa, ilmeni, että kyseinen rikkominen ei ollut vielä päättynyt kyseisen päätöksen antamispäivänä eli 27.6.2017. Tästä seurasi, että direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättyessä vanhentumisaika ei ollut ainoastaan vielä päättynyt, vaan se ei ollut edes alkanut kulua.

Koska pääasiassa kyseessä ollut tilanne ei ollut täysin toteutunut ennen direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymistä, mainitun direktiivin 10 artiklaa voitiin soveltaa ajallisesti. Unionin tuomioistuin totesi, että kyseisen 10 artiklan 2 ja 4 kohdan selvästä sanamuodosta ilmenee, että kyseessä ollut kansallinen vanhentumisjärjestelmä oli ristiriidassa myös tämän säännöksen kanssa. Se totesi erityisesti, että mainitussa 10 artiklan 4 kohdassa edellytetään vastedes, että vanhentumisajan keskeytyminen – jos kilpailuviranomainen käynnistää tutkimuksen tai menettelyn kilpailuoikeuden rikkomisesta, johon vahingonkorvauskanne liittyy – saa päättyä aikaisintaan vuosi sen jälkeen, kun rikkomista koskevasta päätöksestä on tullut lopullinen tai menettely on muulla tavoin lopetettu. Kyseisellä säännöksellä ylitetään siis tältä osin SEUT 102 artiklasta ja tehokkuusperiaatteesta johtuvat vaatimukset.

Tuomio 4.9.2025, Nissan Iberia (C-21/24, [EU:C:2025:659](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 101 artikla – Tehokkuusperiaate – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta nostettavat vahingonkorvauskanteet – Vanhentumisaika – Vanhentumisajan alkamisajankohdan määrittäminen – Tietoisuus

vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömistä tiedoista – Kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksen, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen, julkaiseminen tämän viranomaisen verkkosivustolla – Kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksen, joka ei ole vielä lopullinen, sitova vaikutus – Vanhentumisajan keskeytyminen tai katkeaminen – Asian käsittelyn lykkääminen tuomioistuimessa, jonka käsiteltäväksi vahingonkorvauskanne on saatettu – Direktiivi 2014/104/EU – 10 artikla – Ajallinen soveltaminen

Unionin tuomioistuin vahvisti kyseisessä ennakkoratkaisumenettelyssä antamassaan tuomiossa yhtäältä SEUT 101 artiklasta johtuvat vaatimukset siltä osin kuin on kyse sellaisten kansallisten vanhentumisaikojen alkamisajankohdan määrittämisestä, jotka koskevat ennen direktiivin 2014/104 voimaantuloa aloitetuista kilpailuoikeuden rikkomisista nostettuja vahingonkorvauskanteita. Unionin tuomioistuin tarkasteli toisaalta direktiivin 2014/104 10 artiklassa säädetyn vanhentumisajan alkamisajankohtaa.

Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (kansallinen markkina- ja kilpailulautakunta, Espanja; jäljempänä CNMC) teki vuonna 2015 päätöksen, jossa todettiin, että useat yritykset, Nissan Iberia SA mukaan lukien, olivat rikkoneet SEUT 101 artiklaa ja Espanjan kilpailuoikeuden sääntöjä. CNMC julkaisi 28.7.2015 verkkosivustollaan tätä päätöstä koskevan lehdistötiedotteen. Mainittu päätös julkaistiin 15.9.2015 kokonaisuudessaan kyseisellä verkkosivustolla.

Väitettyyn rikkomiseen syyllistyneet, Nissan mukaan lukien, nostivat CNMC:n päätöksestä useita kumoamiskanteita, mutta Tribunal Supremo (ylin tuomioistuin, Espanja) vahvisti rikkomisen Nissanin osalta vuonna 2021.

CP nosti maaliskuussa 2023 Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragozassa (Zaragozan kauppatoimioistuin nro 1, Espanja) vahingonkorvauskanteen, jossa vaadittiin Nissanin velvoittamista korvaamaan vahinko, joka CP:lle oli väitetysti aiheutunut sellaisen ajoneuvon hankinnasta, jonka hintaan CNMC:n toteama rikkominen oli vaikuttanut.

Nissan väitti puolustukseensa, että vahingonkorvauskanne oli vanhentunut.

Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragozan totesi tältä osin, että kansallisen oikeuden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat vanhentumisajat eivät voi alkaa kulua ennen kuin kyseinen rikkominen on päättynyt ja vahinkoa kärsinyt henkilö on tietoinen tai hänen voidaan kohtuudella olettaa olevan tietoinen vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta välttämättömistä tiedoista.

Siinä tapauksessa, että rikkominen on todettu CNMC:n päätöksellä, kyseinen tuomioistuimen mukaan voidaan katsoa, että vahinkoa kärsineet osapuolet tulivat tietoisiksi näistä tiedoista silloin, kun kyseinen päätös julkaistiin CNMC:n verkkosivustolla, eikä merkitystä ole sillä, onko kyseinen päätös lopullinen. Tämän tulkinnan mukaan CP:n nostama vahingonkorvauskanne on vanhentunut.

Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragoza totesi kuitenkin, että on olemassa kansallinen oikeuskäytäntölinja, jonka mukaan tällaisiin vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kumoamiskanteen kohteena olevassa CNMC:n päätöksessä todetun kilpailunvastaisen toiminnan johdosta, sovellettava vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä hetkestä, jona kyseinen päätös on tullut lopulliseksi tuomioistuINVALVONNAN seurauksena.

Näissä olosuhteissa Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragoza esitti kolme ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskivat lähinnä sitä, ovatko SEUT 101 artikla, luettuna tehokkuusperiaatteen valossa, ja tarvittaessa direktiivin 2014/104⁴³ 10 artiklan 2 kohta esteenä kansalliselle säännöstölle, sellaisena kuin toimivaltaiset kansalliset tuomioistuimet ovat sitä tulkinneet, jonka mukaan sen ajankohdan määrittämiseksi, josta kansallisen kilpailuviranomaisen päätökseen, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen, pohjautuviin näitä rikkomisia koskeviin vahingonkorvauskanteisiin sovellettava vanhentumisaika alkaa kulua, voidaan katsoa, että henkilö, joka katsoo kärsineensä vahinkoa, on saanut välttämättömät tiedot vahingonkorvauskanteensa nostamiseksi ennen kuin kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin tutki ensin direktiivin 2014/104 10 artiklan ajallisen sovellettavuuden pääasiassa. Kyseisen artiklan 2 kohdassa säädetään, että kilpailusääntöjen rikkomisen johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat vanhentumisaikat eivät saa alkaa kulua ennen kuin kyseinen rikkominen on päättynyt ja kantaja on tietoinen tai hänen voidaan kohtuudella olettaa olevan tietoinen vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta välttämättömistä tiedoista.

Säännöksen sovellettavuuden varmistamiseksi unionin tuomioistuin tutki, oliko vanhentumisaika CP:n vahingonkorvauskanteelle direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymispäivänä eli 27.12.2016 jo päättynyt.

Unionin tuomioistuin korosti tästä, että myös ennen direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymistä kansallinen säännöstö, jossa vahvistetaan ajankohta, josta kilpailuoikeuden rikkomisista nostettujen vahingonkorvauskanteiden vanhentumisaika alkaa kulua, vanhentumisaajan pituus sekä tarkemmat säännöt vanhentumisaajan keskeytymisestä tai katkeamisesta, oli mukautettava kilpailuoikeuden erityispiirteisiin ja niihin tavoitteisiin, joita on asianomaisten henkilöiden toteuttamalla kilpailuoikeuden sääntöjen täytäntöönpanolla, jotteivat SEUT 101 ja SEUT 102 artikla menettäisi täysimääräistä vaikutustaan.

Lisäksi unionin tuomioistuin huomautti, että SEUT 101 artiklan 1 kohdassa esitetyn kiellon tehokas vaikutus vaarantuisi, jos henkilö ei voisi vaatia sellaisen vahingon

⁴³ Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1).

korvaamista, joka hänelle on aiheutunut kilpailuoikeuden rikkomisen seurauksena. Jokaisella on siis oikeus vaatia aiheutuneen vahingon korvaamista, jos tämän vahingon ja SEUT 101 artiklassa kielletyn kartellin tai menettelytavan välillä on syy-yhteys.

Oikeuskäytännön mukaan tämän oikeuden vaatia kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista käyttäminen tehtäisiin käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, jos vanhentumisaajat alkaisivat kulua ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja vahinkoa kärsineen henkilön tiedossa ovat tai hänen tiedossaan voidaan kohtuudella olettaa olevan hänen vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta välttämättömät tiedot seikoista, joihin lukeutuvat kilpailuoikeuden rikkominen, vahingon aiheutuminen, kyseisen vahingon ja kyseisen rikkomisen välinen syy-yhteys sekä tieto tähän rikkomiseen syyllistyneestä.

Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä selvityksistä kävi ilmi, että CNMC:n päätös, jossa oli todettu kilpailusääntöjen rikkominen ja jonka pätevyys oli kyseenalaistettu tuomioistuimessa, ei ollut tätä päätöstä koskevaa vahingonkorvauskannetta käsitellyttä tuomioistuinta sitova. Näin ollen kyseessä olleesta rikkomisesta vahinkoa kärsinyt henkilö ei voisi tosiasiallisesti vedota kyseiseen päätökseen vahingonkorvauskanteensa tueksi. Näin ollen oli katsottava, että koska vahingonkorvauskannetta käsittelevä tuomioistuin oli sidottu kyseessä olleen rikkomisen toteamiseen vain silloin, kun mainitusta päätöksestä on tullut lopullinen, vahinkoa kärsineen henkilön voitiin kohtuudella katsoa saaneen tietoja, jotka ovat välttämättömiä hänen kyseiseen päätökseen perustuvan vahingonkorvauskanteensa nostamisen kannalta, ainoastaan siitä hetkestä alkaen, kun CNMC:n päätös on tullut lopulliseksi tuomioistuinvalvonnan seurauksena. Näin ollen vahinkoa kärsineen henkilön vahingonkorvauskanteen vanhentumisaika ei voi alkaa kulua ennen kuin kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen.

Tämän täsmennyksen jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että edellytys, joka koskee kansallisen kilpailuviranomaisen päätökseen perustuvan vahingonkorvauskanteen nostamisen kannalta välttämättömien tietojen tuntemista, edellyttää paitsi sitä, että kyseisestä päätöksestä tulee lopullinen, myös sitä, että nämä lopulliseen päätökseen perustuvat tiedot on julkistettu asianmukaisella tavalla. Tätä varten tuomion, jolla kansallisen kilpailuviranomaisen päätös on lopullisesti vahvistettu, on oltava virallisesti julkaistu, suuren yleisön on voitava vapaasti tutustua siihen ja sen julkaisupäivän on käytävä julkaisusta selvästi ilmi.

Tästä unionin tuomioistuin huomautti, että CP nosti pääasiassa vahingonkorvauskanteensa maaliskuussa 2023 CNMC:n tekemän sen päätöksen johdosta, josta tuli Nissanin osalta lopullinen Tribunal Supremon vuonna antaman tuomion johdosta. Koska kyseinen tuomio julistettiin vasta vuonna 2021, voitiin kohtuudella katsoa, että vanhentumisaika CP:n vahingonkorvauskanteelle ei ollut direktiivin 2014/104 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymispäivänä eli 27.12.2016 päättynyt eikä se edes ollut vielä alkanut kulua.

Toiseksi unionin tuomioistuin totesi, että direktiivin 2014/104 10 artiklan 2 kohdan sisältö heijastaa SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja tehokkuusperiaatetta siltä osin kuin on kyse sen ajankohdan määrittämisestä, josta vanhentumisaika alkaa kulua.

Niinpä unionin tuomioistuin katsoi, että sen toteamuksia, jotka koskivat kilpailusääntöjen rikkomisten johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin sovellettavan vanhentumisaajan alkamisajankohtaa ennen direktiivin 2014/104 voimaantuloa, voidaan soveltaa myös mainitun direktiivin 10 artiklan 2 kohdan tulkintaan.

Näissä olosuhteissa unionin tuomioistuin vastasi esitettyihin kysymyksiin, että SEUT 101 artiklaa, luettuna tehokkuusperiaatteen valossa, ja direktiivin 2014/104 10 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, sellaisena kuin toimivaltaiset kansalliset tuomioistuimet ovat sitä tulkinneet, jonka mukaan sen ajankohdan määrittämiseksi, josta kansallisen kilpailuviranomaisen päätökseen, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen, pohjautuviin näitä rikkomisia koskeviin vahingonkorvauskanteisiin sovellettava vanhentumisaika alkaa kulua, voidaan katsoa, että henkilö, joka katsoo kärsineensä vahinkoa, on saanut välttämättömät tiedot vahingonkorvauskanteensa nostamiseksi ennen kuin kyseisestä päätöksestä on tullut lopullinen.

VI. Vahingon korvaamista koskevan oikeuden käyttämiseen kansallisissa tuomioistuimissa liittyvät tarkemmat säännöt – vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden noudattaminen

Tuomio 28.1.2025 (suuri jaosto), ASG 2 (C-253/23, [EU:C:2025:40](#))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artikla – Direktiivi 2014/104/EU – Kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuvat vahingonkorvauskanteet – 2 artiklan 4 alakohta – Vahingonkorvauskanteen käsite – 3 artiklan 1 kohta – Oikeus täyteen korvaukseen aiheutuneesta vahingosta – Vahingonkorvaussaatavien siirtäminen oikeudellisten palvelujen tarjoajalle – Kansallinen oikeus, joka on esteenä tällaisen palveluntarjoajan asiavaltuuden tunnustamiselle näiden saatavien perimiseksi yhteisesti – 4 artikla – Tehokkuusperiaate – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäinen kohta – Oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan

Unionin tuomioistuin muistutti kilpailuoikeuden rikkomisiin liittyvien vahingonkorvauskanteiden nostamista koskevista tarkemmista säännöistä, että kyseisistä säännöistä ei säädetä direktiivissä 2014/104, joten jäsenvaltioiden on vahvistettava mainitut säännöt vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudattaen.

Saksan kilpailuviranomainen teki vuonna 2009 päätöksen muun muassa Nordrhein-Westfalenin osavaltiota koskevista sitoumuksista, jotka koskivat raakapuualan hintakartellia.

Useat Saksaan, Belgiaan ja Luxemburgiin sijoittautuneet sahayritykset, jotka katsoivat kärsineensä vahinkoa kyseessä olleen kartellin vuoksi, luovuttivat oikeutensa vahingonkorvaukseen eräälle oikeudellisten palvelujen tarjoajalle, joka nosti Landgericht Dortmundissa (Dortmundin alueellinen alioikeus, Saksa) ryhmäkanteen omissa nimissään mutta kyseisten sahayritysten lukuun. Oikeuskäytännössä omaksutun sovellettavaa Saksan säännöstöä koskevan tulkinnan mukaan tällaista ryhmäkannetta ei kuitenkaan sallita asioissa, jotka koskevat vahinkoa, joka on aiheutettu väitetyllä kilpailuoikeuden rikkomisella.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan perintäryhmäkanne on Saksan oikeudessa ainoa oikeussuojakeino, jolla voidaan varmistaa vahingonkorvausoikeuden tehokas täytäntöönpano kartelliasioissa.

Tässä yhteydessä se esitti kolme ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskivat olennaisilta osin sitä, voidaanko kansallisessa oikeudessa sulkea pois perintäryhmäkanteen käyttäminen kilpailuoikeuden alaan kuuluvissa riita-asioissa, jos samanarvoisen oikeussuojakeinon puuttuminen tekisi vahingonkorvauskanteen nostamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi erityisesti sellaisten vähäisten vahinkojen osalta, jotka koskevat suurta määrää vahinkoa kärsineitä henkilöitä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuin tutki, onko unionin oikeus esteenä sellaiselle kansallisen säännösten tulkinnalle, jonka seurauksena henkilöt, joille väitetään aiheutuneen vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi, eivät voi siirtää oikeuttaan korvaukseen oikeudellisten palvelujen tarjoajalle, jotta tämä vetoaisi tällaisiin oikeuksiin yhteisesti itsenäisellä vahingonkorvauskanteella eli sellaisella vahingonkorvauskanteella, joka ei liity kilpailuviranomaisen tällaista rikkomista koskevaan päätökseen, joka on muun muassa tosiseikkojen määrittämisen osalta lopullinen ja sitova (ns. stand alone -kanne).

Unionin tuomioistuin huomautti, että direktiivissä 2014/104 ei aseteta jäsenvaltioille velvollisuutta ottaa käyttöön pääasiassa kyseessä olleen kaltaista ryhmäkannemekanismia eikä siinä säädetä edellytyksistä, joiden on täyttyttävä, jotta vahinkoa kärsinyt henkilö voi pätevästi luovuttaa oikeutensa korvaukseen kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta tällaisen ryhmäkanteen nostamiseksi. Niinpä sekä tällaisen mekanismin käyttöönotto että tällaisen luovutuksen pätevyys edellytykset kuuluvat vahingonkorvausoikeuden käyttämisestä koskeviin tarkempiin sääntöihin, joista ei säädetä direktiivissä 2014/104, vaan niistä on säädettävä kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudattaen.

Käsitellyssä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin oli epävarma siitä, onko oikeuskäytännössä omaksuttu kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan henkilöt,

jotka katsovat kärsineensä vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen seurauksena, eivät voi käyttää perintäryhmäkannetta, sopusoinnussa tehokkuusperiaatteen ja tehokasta oikeussuojaa tuomioistuimissa koskevan oikeuden kanssa.

Unionin tuomioistuin totesi tältä osin, että Saksan oikeuden tulkinta, jossa suljetaan pois perintäryhmäkanne kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamiseksi, on unionin oikeuden vastainen vain, jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo yhtäältä, että kansallisessa oikeudessa säädetyillä muilla kollektiivisilla mekanismeilla ei voida tehokkaasti vedota vahinkoa kärsineiden henkilöiden oikeuteen saada korvausta, ja toisaalta, että kansallisessa oikeudessa säädetyt yksittäisen kanteen nostamisen edellytykset tekevät kyseisen vahingonkorvausoikeuden käyttämisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, millä loukataan vahingonkärsijöiden oikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan.

Unionin tuomioistuin täsmensi kuitenkin, että yksittäiseen vahingonkorvauskanteeseen liittyvien menettelykustannusten perusteella ei yksinään voida päätellä, että vahingonkorvausoikeuden käyttäminen yksittäisen kanteen avulla olisi tehty käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi. Tällaisen päätelmän tehdäkseen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olisi nimittäin yksilöitävä ne kansalliseen oikeuteen liittyvät konkreettiset seikat, jotka ovat esteenä tällaisten yksittäisten kanteiden nostamiselle.

Unionin tuomioistuin lisäsi, että vaikka kyseinen tuomioistuin toteaisi, että perintäryhmäkanne on pääasian tilanteessa ainoa menettelyllinen keino, jonka avulla kyseessä olevat sahayritykset voivat tehokkaasti vedota oikeuteensa saada korvausta, tällaisella toteamuksella ei olisi vaikutusta sellaisten kansallisten säännösten soveltamiseen, joilla säännellään oikeudellisten palvelujen tarjoajien toimintaa muun muassa tällaisten palvelujen laadun ja palveluntarjoajien saamien korvausten objektiivisuuden ja oikeasuhteisuuden takaamiseksi sekä eturistiriitojen ja väärinkäytösten välttämiseksi.

Unionin tuomioistuin totesi lopuksi päätelmistä, jotka voidaan tehdä siitä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mahdollisesti toteaa kyseessä olevien kansallisten säännösten olevan ristiriidassa tehokasta oikeussuojaa tuomioistuimissa koskevan periaatteen kanssa, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on aluksi määritettävä koko kansallinen oikeus huomioon ottaen ja siinä tunnustettuja tulkintamenetelmiä soveltamalla, onko sen mahdollista antaa merkityksellisille säännöksille unionin oikeuden vaatimuksia vastaava tulkinta, soveltamatta kuitenkaan kyseisiä säännöksiä *contra legem*. Vain siinä tapauksessa, että mainittujen säännösten tulkitseminen unionin oikeuden kanssa sopusoinnussa olevalla tavalla ei ole mahdollista, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta niitä.

EUROOPAN UNIONIN
TUOMIOISTUIN

Tutkimus ja dokumentaatio-osasto

Maaliskuu 2026